

Vanhemmuuden vaikutus nuoren päihteiden käyttöön

Heta Sutinen, Y2301973

Pro gradu -tutkielma

Sosiaalityö

Lapin yliopisto

2025

Lapin yliopisto

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Vanhemmuuden vaikutukset nuoren päihteiden käyttöön

Tekijä: Heta Sutinen

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -tutkielma/ Maisteritutkielma x Lisensiaatintutkimus

Sivumäärä: 51, 1 liite

Vuosi: Kevät 2025

Tiivistelmä

Huumeet ja erityisesti nuorten huumeiden käyttö sekä huumekuolemat ovat viime aikoina olleet säännöllisesti esillä mediassa ja valtakunnallisesti huoli on suuri. Sosiaalityöntekijän pöydälle ilmaantuu viikoittain tapauksia, jossa nuoren hyvinvointia uhkaavat päihteet.

Tämä tutkielma tarkastelee vanhemmuuden ja nuorten haitallisen päihteidenkäytön yhteyttä. Tavoitteena oli tulkita aiemmista tutkimuksista vanhemmuuden elementtejä, jotka voivat suojata nuorta päihteidenkäytöltä sekä toisaalta hakea tekijöitä, jotka voivat olla osaltaan altistamassa nuorta päihteidenkäytölle. Aihetta on tutkittu kansainvälisesti, mutta Suomesta tutkimustietoa tästä aiheesta löytyy varsin vähän. Tutkielman keskeisiä käsitteitä ovat vanhemmuus eri määritelmineen ja rooleineen, kasvatus, päihteidenkäyttö sekä niiden aiheuttamat sosiaaliset ongelmat. Tutkielma on toteutettu systemaattisena kirjallisuuskatsauksena ja aineistoksi valikoitui 11 tutkimusartikkelia. Tutkielman analyysi on toteutettu sisällönanalyysillä hyödyntäen.

Sisällönanalyysin avulla tutkimuksista oli tunnistettavissa kaksi vanhemmuuteen liitettyä pääteemaa, joilla on yhteys nuorten päihteiden käyttöön. Ensimmäisenä vaikuttavana pääteemana on vanhemman yksilöllisiin ominaisuuksiin perustuva vaikutus. Pääteema koostui vanhemman läsnäolosta, emotionaalisuudesta, kiinnostuksesta lapsen asioihin ja vanhemman tuesta. Toisen pääteeman muodostivat vanhemmuuden osatekijät, jotka kattoivat vanhemman antaman päihdekasvatuksen, vanhemman oman päihteiden käytön sekä vanhemman tarjoaman kasvuympäristön.

Tutkimustuloksena esiin nousseet teemat limittyivät tiiviisti toisiinsa ja moni teema näyttyi sekä tukevana että haittaavana elementtinä nuoren päihteiden käytölle, riippuen siitä miten vanhempi sitä toteutti. Tämän lisäksi jokaiseen teemaan liittyi vahvasti vuorovaikutus, joka nähtiin tärkeänä osa-alueena nuoren ja vanhemman välissä.

Avainsanat: vanhemmuus, vanhemman rooli, kasvatus, päihteiden käyttö

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Keskeiset käsitteet	4
2.1	Vanhemmuuden määritelmä ja roolit	4
2.2	Vanhemmuus kasvatuksen perustana	8
2.3	Päihteiden käyttö ja sosiaaliset ongelmat	13
3	Tutkimuksen toteutus	17
3.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys	17
3.2	Aineistonkeruu ja aineiston kuvaus	18
3.3	Aineiston analyysi	22
3.4	Tutkimuseettiset kysymykset ja luotettavuus	27
4	Vanhemman yksilöllisiin ominaisuuksiin perustuva vaikutus	30
4.1	Läsnä oleva ja emotionaalinen vanhemmuus	30
4.2	Lapsen asioista kiinnostunut vanhemmuus	32
4.3	Vanhempi tukena lapsen elämässä	34
4.4	Vaativa vanhemmuus	35
5	Muihin vanhemmuuden tekijöihin liittyvä vaikutus	37
5.1	Päihdekasvatus osana vanhemmuutta	37
5.2	Vanhemman oma päihteiden käyttö vaikuttavana tekijänä	39
5.3	Lapselle tarjotun kasvu ympäristön vaikutus	40
6	Johtopäätökset ja pohdinta	42
	Lähteet	48
	Liite 1. Vanhemmuuden roolikartta	52

Kuviot

Kuvio 1. Vanhemmuuden motivaatoroolit.....	7
Kuvio 2. Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa olleiden nuorten osuus sukupuolen ja koulutusasteen mukaan vuosina 2006–2023.....	14
Kuvio 3. Jotain huumetta joskus elämän aikana käyttäneiden 15–16-vuotiaiden osuudet 1995–2024.....	15
Kuvio 4. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen eteneminen.....	19
Kuvio 5. Vanhemmuuden suojaavat ja altistavat tekijät.....	43

1 Johdanto

Nuorten päihteiden käyttö on ajankohtainen asia. Huumeiden käyttö maassa on koko ajan kasvusuunnassa sekä huumekuolemien määrä nuorten osalta on suuri. Tällä hetkellä Suomessa on Euroopan korkeimmat nuorten huumekuolemien luvut, joka jo itsessään kertoo tilanteen vakavuudesta ja laajuudesta. Aalto ynnä muut (2018, 251–252) toteavat, että suomalaisnuorilla sekä nuorilla aikuisilla esimerkiksi amfetamiinin käyttö on yleisempää, kun mikä eurooppalaisten keskitaso on. Myös asenteet, jotka liittyvät huumeiden käyttöön ovat pitkälti lieventyneet edellisten parin vuosikymmenen aikana. Nuoret eivät enää koe huumeiden käytön kokeilun olevan niin vaarallista kuin se koettiin aikaisemmin. Von der Pahlen ynnä muiden (2013, 114) mukaan nuorten päihteiden käyttö alkaa kokeiluilla tavallisimmin 12–13 vuoden iässä. Varsinaiset päihdehäiriöt ja päihdeongelmat alkavat kehittyä nuorten ollessa noin 14–15-vuotiaita, jos päihteiden käyttö jatkuu. Tällöin häiriöistä tulee usein niin pitkäkestoisia kuin helposti uusiutuvia.

Kun puhutaan päihdehäiriöistä, voidaan ne jakaa kahteen ryhmään: päihteiden väärinkäyttöön sekä päihderiippuvuuteen. Diagnosoituja päihdehäiriöisiä nuoria ei ole paljon, mutta kuitenkin eriasteisista päihdeongelmista kärsiviä nuoria on suuri määrä. Haitallisesta päihteidenkäytöstä puhuttaessa nuorelle on aiheutunut päihteistä jotakin fyysistä, tai psyykkistä terveyshaittaa, jota ei voida vielä sanoa riippuvuudeksi (Häkkinen ym. 2022, 182).

Fröjd ynnä muut (2009, 4–5) toteavat alkoholin ja yleisesti myös muiden päihteiden käytön olevan hyvin monitahoinen asia, joka helposti ajaa liiallisen käytön myötä nuoren myös vakaviin terveysongelmiin. Liiallinen alkoholin käyttö muun muassa vaikuttaa aivojen kehitykseen, tunne-elämään sekä ajattelun kehitykseen. Myös mielenterveysongelmat kulkevat käsikädessä haitallisen alkoholin käytön kanssa. Alkoholin väärinkäytön seurauksena terveysongelmien lisäksi nuorella on suuri syrjäytymisriski sekä usein he ajautuvat ongelmiin myös ihmissuhteissa. Näiden lisäksi myös rikollinen toiminta sekä itsemurhat ovat usein yhteydessä alkoholin käyttöön.

Ajatus tutkimuksen tekemiselle syntyi puhtaasti oman työni kautta lastensuojelun sosiaalityössä, jossa päihteitä käyttävien nuorten osuus on harmillisen suuri. Nuorten kanssa työskennellessä mahdollisuus törmätä tähän aiheeseen on siis erittäin todennäköinen. Ala-ikäisten nuorten osalta, joilla on päihteiden käytön ongelmaa myös auttamiskeinot tuntuvat olevan hyvinkin vähäiset ja läheisten ja aikuisten tuki tuntuu olevan kaikki paikalla, mutta ei kuitenkaan itsestäänselvyys. Monesti myös vanhemmat miettivät, miten olisivat itse voineet vaikuttaa nuoren päihteiden käytön alkamisen ehkäisemiseksi vai olisivatko edes voineet.

Päihteiden haitallisesta käytöstä aiheutuu myös sosiaalisia haasteita ja ongelmia, joiden seurauksena yhteiskunnalle voi syntyä mittaviakin kustannuksia. Aalto ynnä muut (2018, 13) toteavat päihdehuollon huumeongelmaisten koulutustason olevan selkeästi matalampi kuin muulla väestöllä. Päihteet tuovat aikuisiällä mukaan myös asunnottomuutta sekä lapsien sijoituksia kodin ulkopuolelle. Myös rikollisuus ja väkivallan uhka kulkevat käsikädessä päihdeongelmaisten keskuudessa. Haittakustannukset ovat myös mittavia ja kohdentuvat pitkälti terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden käyttöön. Niemelä (2009, 53) kirjoittaa, että päihdehäiriöiden ja erityisesti alkoholin ongelmakäyttö on todettu olevan erityisen suuri riskitekijä nuorisorikollisuudelle. Useat rikokset nuoret tekevät päihdyneenä ja usein rikollisuus liittyykin juuri päihteiden käytön rahoittamiseen.

Päihdeongelmia pyritään vähentämään varhaisen puuttumisen mallilla, jossa tavoitteena on vähentää altistavien riskitekijöiden vaikutusta sekä tukea suojaavia tekijöitä. Päihteiden käyttöön olisi hyvä puuttua eritasoilla ja näin useat eri päihteidenkäyttöön vaikuttavat tekijät olisi mahdollista huomioida samanaikaisesti. Vaikka päihteiden käytön aloittaminen ajoittuu yleensä nuoruusiän, esiintyy useat riskitekijät, jotka altistavat päihteiden käytölle jo lapsuusiässä. (Niemelä 2009, 55.)

Omien kokemuksieni mukaan usein nuorten päihdeongelmien syntyessä vanhemmat syyttävät itseään ja miettivät, tekivätkö he jotakin väärin tilanteen edetessä tähän pisteeseen tai ovatko he toiminnallaan edesauttaneet tilanteen etenemistä. Vanhemmat ovat usein hukassa ajatustensa sekä toimintatapojensa kanssa. Toisaalta vanhemmat eivät toisinaan näe omassa toiminnassaan mitään haittaavaa, vaikka ulkopuolisen tarkastellessa

tilannetta, näin saattaisikin olla. Tämän myötä syntyi tarve kartoittaa vanhemmuuden vaikutusta nuoren päihteidenkäytölle. Tutkimukseni metodina käytän systemaattista kirjallisuuskatsausta, joka tarkoittaa sitä, että aineistona on aikaisemmat tutkimukset aiheesta. Tutkimustehtävään vastaan kahden tutkimuskysymyksen kautta, jotka ovat, millainen vanhemmuus nähdään aikaisempien tutkimusten valossa suojaavan nuorta haitalliselta päihteiden käytöltä ja millaisen vanhemmuuden nähdään aikaisempien tutkimusten valossa altistavan nuorta haitalliselle päihteiden käytölle.

Tutkielmani rakentuu siten, että ensin käyn läpi tutkimuksen keskeisiä käsitteitä luvussa kaksi. Tässä keskeisessä osassa on vanhemmuuden käsitteiden sekä nuorten päihteiden käytön ja siitä johtuvien sosiaalisten ongelmien avaaminen. Luvussa kolme avaan tutkimuksen toteutusta, tutkimuskysymyksiä, aineiston keruuta ja sen analyysiä sekä tutkimuksen eettisiä kysymyksiä ja luotettavuutta. Luvussa neljä käyn läpi tutkimustuloksia kahden teeman kautta. Luvussa viisi esittelen tutkimuksen johtopäätökset ja pohdintaa.

2 Keskeiset käsitteet

2.1 Vanhemmuuden määritelmä ja roolit

Vanhemmuus on laaja käsite ja vaikea määritellä yksinkertaisesti. Se voidaan määritellä lain, vanhemmuuden sisällön, prosessien tai roolien kautta sekä avaamalla, mitä sana Suomen kielessä tarkoittaa. Lastensuojelulaissa määritellään vastuuta lapsen hyvinvointiin. Lain mukaan lapsen vanhemmilla tai muilla huoltajilla on ensikädessä vastuu huolehtia lapsen hyvinvoinnista ja heidän tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys. (Lastensuojelulaki 417/2007 2§.) Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983 3§, 4§) määrittelee lapsen huoltajiksi hänen vanhempansa, tai henkilön jolle lapsen huolto on uskottu. Huoltajien tulee turvata lapsen kehitystä ja hyvinvointia sekä huoltajalla on oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, koulutuksesta, asuinpaikasta, harrastuksista sekä muista henkilökohtaisista asioista. Henkilökohtaisista asioista päätettäessä tulee kuitenkin ottaa huomioon lapsen mielipide ja toiveet sekä ottaa ne mahdollisuuksien ja ikätasoon sekä kehitykseen nähden huomioon. Huoltaja on myös lapsen edustaja, jollei laissa ole toisin määritelty.

Suomen kielessä sana ”vanhemmuus” voidaan ymmärtää tarkoittavan kahta eri asiaa. Sillä voidaan tarkoittaa vanhempana olemista (*parenthood*) tai vanhempana toimimista (*parenting*). Kun puhutaan vanhempana olemisesta, tarkoitetaan aikuisuuden psykologista kehityksellistä tehtävää sekä uutta roolia. Vanhempana toimiminen taas pitää sisällään hoitamisen, kasvattamisen ja rajojen asettamisen niin, että se ei vahingoita myönteistä vuorovaikutusta ja tukee hyvää kehitystä. (Piha & Aaltonen 2025, 154.)

Vanhemmuudenrooli on varmasti yksi vaikeimmista ja monimutkaisimmista rooleista koko elämässä. Viime vuosisadan aikana perhe käsitys on muuttunut ja perheyksiköt pienentyneet Suomessa. Ennen lapsesta huolehti koko suku ja myös osa naapurustosta. Tänä päivänä vastuu lapsesta ja hänen kasvatuksestaan on usein yhden tai kahden aikuisen harteilla. Vanhemmilla on kuitenkin paljon tietoa saatavilla lapsen kehityksestä ja kasvatuksesta, joka osaltaan helpottaa vanhemmuutta. Toisaalta tiedon paljous saattaa lisätä vanhemman työtä sekä aiheuttaa turhaa painetta. Vanhemmaksi tullessa vanhemmalla usein

heräävät muistot omasta lapsuudesta pintaan. Mietityttäviä asioita ovat: millaista oli kasvaa lapsuuden perheessä ja millaisia vanhempia omat vanhemmat olivat. Jokainen vanhempi tuo omaan vanhemmuuteensa pienen palan siitä, millaista vanhemmuutta on itse saanut. (Pöyhönen & Livingstone 2023, 16–19.)

Vanhemmuutta voidaan kuvailla eräänlaisena prosessina, jonka aikana myös vanhemmissa tapahtuu muutosta, kasvua ja kehitystä. Vanhemmuudessa vastavuoroisuus sekä avoin vuorovaikutussuhde on saanut ison merkityksen. Vanhempana toimimiseen liittyy kuitenkin vahvasti vastuu lapsen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista ja huolehtimisesta. Pulkkinen (2022, 135–137) kirjoittaa siitä, kuinka tietoisuus lapsen tarpeisiin vastaamisen merkityksestä on laittanut ihmiset pohtimaan, mitkä ovat ne tarpeet, joihin vanhemman tulee vastata.

Edward Decin ja Richard Ryanin (1985)¹ itsemääräämisteorian mukaan tarpeita, joihin vanhemman tulee vastata ovat yhteenkuuluvuuden, kyvykkyyden ja autonomian tarpeet. Yhteenkuuluvuutta ovat vanhemman antama lämpö ja rakkaus sekä vuorovaikutus lapsen kanssa, joka on lämmintä sekä kiintymystä sisältävää. Vanhempi osoittaa herkkyyttä lapsen asioita kohtaan sekä tukea ja antaa lohtua, kun lapsi sitä tarvitsee. Vanhemmat mitätöivät tämän tarpeen täyttymistä, jos heidän käytös on lasta kohtaan kylmää, etäistä ja välinpitämätöntä, eivätkä he vastaa lapsen avunpyyntöön. Kyvykkyyden tarpeeseen vastaamista on se, että vanhemman luovat struktuuria ja asettavat rajoja. Tällöin vanhemman kertovat selkeästi, mitä lapsilta odotetaan ja perustelevat rajoitukset. Vanhemmat myös tukevat ja kannustavat ja antavat positiivista palautetta aina, kun se on mahdollista. Tämän tarpeen mitätöinnissä vanhemmat antavat epäselvää ohjeistusta tavoitteista ja aliarvioivat lasten saavutuksia. Autonomian tarpeeseen vastaaminen on vanhemman rohkaisemista ja hyväksymistä lapsen valinnoille sekä kannustusta tekemään omia ratkaisuita. Tämän tarpeen mitätöintiä on vanhemman painostus. Tällöin he yrittävät kontrolloida ja vedota lapsen häpeään ja syyllisyyden tunteeseen. Vanhemmat voivat käyttää myös pakokeinoja, kuten uhkailua ja ruumiillista kuritusta. (Pulkkinen 2022, 135–137.)

---

¹ Deci Edward & Ryan, Richard (1985) *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*. Berlin: Springer Science & Business Media. <https://doi.org/10.1007/978-1-4899-2271-7>

Pulkkinen (2022, 276–277) kuvaa lapsuutta erityisenä ja ainutkertaisena elämän vaiheena, jolla on omat tehtävänsä elämässä. Vanhempien vastuulla on järjestää lapselle hyvä lapsuus sekä hyvä elämä, joka koskee muitakin lapsen elämän vaiheita. Hyvä elämä on määritelty hyvään terveyteen, mielihyvän kokemiseen ja tuskan välttämiseen. Hyvässä elämässä ihminen pystyy käyttämään kaikkia aistejaan ja kiintyä toiseen ihmiseen, muodostaa oman käsityksensä elämän päämäärästä sekä elää yhteisöelämää. Tällöin ihminen pystyy tuntemaan elämän omakseen ja kokee, että elämä on täydellistä sekä mielekästä. Hyvälle lapsuudelle Pulkkisen (2022, 277) teoksessa on myös määritelty 10 peruspilaria, jotka ovat taulukossa 1.

Taulukko 1. Hyvän lapsuuden 10 peruspilaria (Pulkkinen 2022, 277).

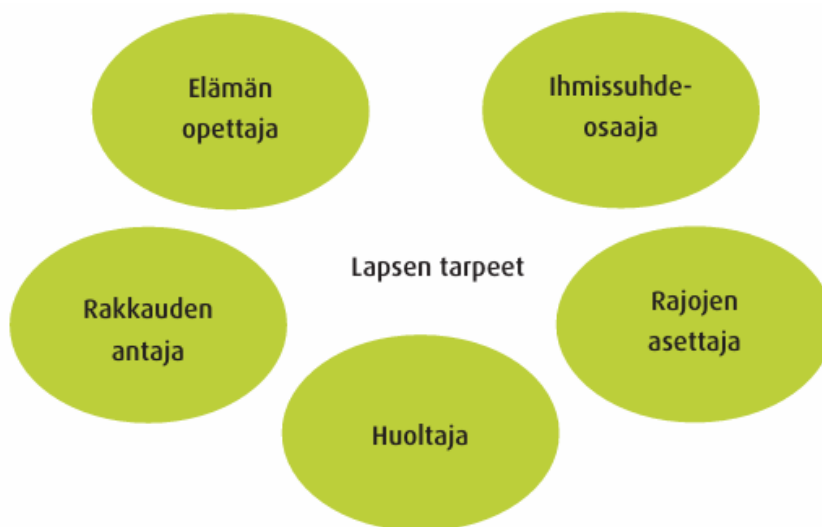
Hyvän lapsuuden 10 peruspilaria
Turvallinen paikka elää ja oppia ja mahdollisuus terveydenhuollon, ravinnon ja vaate- tuksen saaminen
Vahvat perheet ja pysyvät, rakastavat hoivaajat
Sosiaalinen vuorovaikutus ja ystävyysuhteet
Luova leikki ja fyysinen aktiivisuus
Luontoympäristön kunnioitus ja hoito
Luova ilmaisu musiikin, tanssin, draaman ja muiden taiteenlajien muodossa
Kasvatus, joka kehittää lapsen kaikkia kykyjä, kognitiivisia, fyysisiä, emotionaalisia ja eettisiä
Tukea antava, huolehtiva ja lapsiystävällinen yhteiskunta
Kasvava itsenäisyys ja päätöksen teko
Lasten ja nuorten osallistuminen yhteiskuntaan

Vanhempien tulisikin miettiä, mitkä asiat edistävät sitä, että lapsi eläisi ja saavuttaisi hyvän elämän. Yllä olevat peruspilarit voivatkin olla hyvänä tukena vanhemmille tätä arviota tehdessä. Peruspilareiden tasapaino sekä niiden tukeminen auttaa lasta saavuttamaan suotuisan kasvun ja kehityksen.

Vanhemmuutta on pyritty havainnollistamaan myös vuonna 1999 julkaistun Vanhemmuuden roolikartan (Liite 1.) avulla. Vanhemmuuden roolikartta on syntynyt Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymässä tehdyn kehitystyön myötä. Roolikartan avulla pyrittiin mahdollistamaan vanhemmalle helppo ja ymmärrettävä tapa hahmottaa omaa van-

hemmuuttaan ja havaita omassa toiminnassaan muutostarpeita. Tänä päivänä Vanhemmuuden roolikartta on edelleen toimiva työssä käytettävä työväline. Vanhemmuuden roolikartan peruskäsitteet on otettu Jacob Morenon (1946)² rooliteoriasta. (Ylitalo 2011, 9.)

Vanhemman roolien ajatellaan olevan sosiaalisia ja yksilöllisiä. Roolien ajatellaan kehittyvän vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa. Vanhemman rooleista motivaatoroolien ajatellaan kuvaavan vanhemman toiminnan perusmotiiveja, joiden lähtökohtina ovat lapsen tarpeet kehityksen ja hyvinvoinnin tueksi. Tarpeet ovat myös yksilöllisiä ja voivat vaihdella lapsen iän ja kehitystilanteen mukaan. Vanhemmuuden roolikartassa motivaatoroolit (Kuvio 1.) ovat: huoltaja, rakkauden antaja, rajojen asettaja, elämän opettaja, Ihmissuhdeosaaja. (Ylitalo 2011, 9–11.)

Kuvio 1. Vanhemmuuden motivaatoroolit (Ylitalo 2011,11.)

Jokainen vanhemmuuden roolikartan motivaatorooleista jakautuu niin sanottuihin tavoiterooleihin. Huoltajan roolissa vanhempi pyrkii toimimaan lapsen mahdollisimman hyvän terveyden hyväksi. Tällöin hän huolehtii lapsen terveydestä ruokavalion, levon ja sairauksien hoidon suhteen. Rajojen asettajan roolin näkökulmasta vanhempi toimii lap-

---

² Moreno, Jacob (1946) Lapsen kehityksen spontaanisuusteoria. Psykodraama ensimmäinen osa.

sen turvallisuuden hyväksi kiinnittäen erityisesti huomiota lapsen sääntöjen noudattamiseen ja tarvitseeko lasta kieltää jostakin asiasta. Rakkauden antajana vanhempi huomioi lasta ja antaa lapselle hyvää palautetta. Ihmissuhdeosaajana vanhempi ohjaa lasta tunneasioissa, antaa lapsen näyttää tunteitaan ja ilmaista pettymystä. Vanhempi ohjaa lasta tunteiden kohtuulliseen näyttämiseen. Elämän opettajana vanhempi opettaa lapselle oikean ja väärän eron ja ohjaa lasta olemaan valehtelematta kohtuullisin seurauksin. (Ylitalo 2011, 11.)

Vaikka kaikki vanhemmuuden roolit ovat tärkeitä, ne kuitenkin painottuvat eritavoin lapsen eri kehitysvaiheissa. Esimerkiksi nuoruusiässä lapsen minuus rakentuu ja itsenäistyminen on yksi lapsen tärkeimmistä sen hetken kehitystehtävistä. Tällöin vanhemmuudessa painottuu rajojen asettajan ja ihmissuhde osaajanroolit. (Ylitalo 2011, 8–13, 16.)

Vanhemmuutta voidaan määritellä myös erottelemalla se kaverivanhemmuuteen ja kasvattaja vanhemmuuteen. Kaverivanhemmuus on viimevuosina kovasti yleistynyt vanhemmuuden tyyli. Kaverivanhemmuudessa vanhempi päätyy olemaan lapselle enemmän kaveri, kuin kasvattaja. Pienten lasten kohdalla tilanne on erityisen hankala, koska päätösvallan luovuttaminen lapselle lisää lapsen turvattomuuden tunnetta. Viisas vanhempi, eli niin sanottu kasvattaja vanhempi taas asettaa lapselle rajoja lempeästi ja kun taas kaveri vanhempi pyrkii ratkaisemaan asiat helposti periksi antamalla ja olemalla lapselle mieliksi. Kaverivanhemmuudelle keskeisiä syitä ovat kiire, uupumus ja väsymys. Myös yhtenä syynä kaverivanhemmuudelle usein esitetään vanhempien omat kokemukset heidän omista vanhemmista ja saamastaan kasvatuksesta. Vaikka helpoin ulospääsy usein hankalista tilanteista onkin antaa lapselle periksi, ei se silti oikeuta jättämään lasta kasvattamatta. Vanhemman kuuluu olla lapselle lempeä, mutta määrätietoinen auktoriteetti. Kavereita lapsen tulee hankkia koulusta, päiväkodista ja harrastusten parista. (Pallasmaa 2024, 14–15.)

2.2 Vanhemmuus kasvatuksen perustana

Kotikasvatus liitetään usein hyvin oleellisesti samaan yhteyteen, kun puhutaan vanhemmuudesta. Kasvatukseen liittyy myös oleellisesti se, millainen vanhempi kukakin on. Kasvatus nähdään hyvin arkipäiväisenä ja luonnollisena asiana ja sitä edes harvoin tulee

pohdittua. Usein havahdutaan pohtimaan kasvatukseen liittyviä asioita, kun asiat ovat huonosti. Kasvatus on aina yhteydessä sosiaaliseen toimintaan, mutta se on yhtä lailla myös yksilöllistä toimintaa. Historiallisesti lapsen kasvatuksesta on huolehtinut vanhempien lisäksi koko perhe, suku sekä muu yhteisö kuten kirkko. Tänä päivänä vanhempien rinnalla kasvattajina toimii päiväkoti, koulu sekä järjestöt. (Rinne ym. 2015, 11–12.)

Kasvatussuhteessa voidaan katsoa olevan kaksi osapuolta, aikuinen ja nuori. Aikuinen on osapuolista se, joka haluaa pyrkiä vaikuttamaan jollakin tavoin nuoreen ihmiseen ja nuori, on se, johon pyritään vaikuttamaan. Toisin sanoen kasvatuksella pyritään vaikuttamaan nuoreen, jotta hänessä tapahtuisi se, mitä aikuinen toivoo. (Purjo 2013, 12–13.) Kasvatuksen tarkoituksena on nuoren auttaminen ja tukeminen hänen kasvussaan ja kehityksensä kohti vastuuntuntoista aikuisuutta. Kasvatuksen perustana olisi hyvä olla nuoren yllyttäminen hyvään rakkauden avulla. Hyvään yllyttäminen tarkoittaa, että lapselle tuodaan esiin hyviä asioita. (Lesojeff ym. 2013, 51.) Kasvatus on sekä uskon, että tahdon asia. Vain aikuinen, joka uskoo kasvatuksen mahdollisuuksiin vaikuttaa nuoren kasvuun ja kehitykseen sekä nuorella olevaan potentiaaliin kasvaa ja kehittyä hyvän kasvatuksen avulla voi toimia tietoisena ja vastuullisena kasvattajana. Kasvattajalla on myös oltava tahdon lujuuksia toimia hyvänä kasvattajana. (Purjo 2013, 14–15.)

Lesojeffin ynnä muiden (2013, 52–55) mukaan eettisesti kestävä pohja kasvatukselle perustuu kokonaisvaltaiseen ihmiskäsitykseen sekä eettisiin arvoihin kuten hyvyuteen, kauneuteen, rakkauteen sekä totuuteen. Eettisyyden voidaan ajatella olevan myös kasvatuksen laadun näkökulmasta oleellinen asia. Eettisyyden näkökulmasta kasvatus voidaan nähdä jonkin asian välittämisenä kasvatettavalle, jota kasvattaja pitää tärkeänä. Kasvatus tulee myös perustua yhteiseen keskusteluun ja vain ne keinot ovat kasvatuksessa hyväksyttäviä, jotka mahdollistavat kasvatettavan omaehtoisen ja tiedostaman toiminnan. Eettisen kasvatuksen päämääränä tulee aina olla myös kasvatettavan paras. Kasvatuksessa tulee myös huomioida jokaisen nuoren yksilöllisyys ja kasvattajan tehtävänä on auttaa nuorta löytämään niin sanotusti oma polkunsä, jota kulkea. Kirjoittajien mukaan kasvatuksessa tulee muistaa nuoren oma vapaus ja vastuu asioista. Nuoren mielipiteitä tulee kunnioittaa ja antaa hänen itse ymmärtää ja omaksua asioita. Kasvattaja voi ilmaista oman näkemyksensä kokemustensa perusteella asioista, mutta hänen tulee välttää tilannetta, jossa hän yrittää perustella tietävänsä asioista enemmän kuin nuori itse. Kaikkien nuorten

kohdalla ei tulisi myöskään pyrkiä samanlaiseen kasvatustapaan ja tyyliin, koska eettisesti hyväksytyt rajat voivat olla hyvinkin erilaiset eri nuorten kohdalla.

Pulkkinen (2022, 121) kuvaa kasvatuksen perustan olevan vanhempien esimerkissä lapselle sekä lapsen ja aikuisen välisessä vuorovaikutuksessa. Usein vanhemmat kuvaavat, kuinka eivät juurikaan ole lastaan kasvattanut, vaan lapsi on kasvanut itse osana muuta elämää. Tämä onkin ominaista kotikasvatukselle. Vanhemman perustehtäviin kuuluu huolehtia lapsen hyvinvoinnista sekä vastata hänen tarpeisiin. Lapsen kasvulle suotuisissa oloissa lapselle tarjotaan virikkeitä, jotka ovat kehitystä tukevia sekä ohjataan ja pidetään huolta lapsen oman toiminnan mahdollisuuksista. Lapselle tulee myös turvata pysyvät ihmissuhteet sekä varmistaa terveellinen ja turvallinen kasvuympäristö.

Baumrind Diana (1971)³ erotti kolme eri kasvatustyyliä, joita olivat: autoritaarisuus, autoritatiivisuus ja sallivuus. Myöhemmin Maccoby Eleanor ja Martin Joyce (1983)⁴ lisäsivät vielä yhdeksi kasvatustyyliksi laiminlyönnin. Kasvatustyylien erot näkyvät vanhempien vaativuudessa ja lämmössä, jotka kohdistuvat lapseen. Lapsen kasvatuksen kannalta suotuisin kasvatustyyli on autoritatiivisuus, jossa vanhemmat ovat sekä herkkiä että vaativia ja asettavat lapsilleen rajat ja selkeät säännöt, jotka vastaavat lapset toimintakykyä. Vanhemmat kertovat lapselle toimintansa perusteet ja keskustelevat niistä sekä ovat herkkiä lapsen tarpeille ja tarjoavat lapselle rakkautta. (Pulkkinen 2022, 132–134.)

Autoritaarisuus ja laiminlyönti ovat molemmat vanhempilähtöisiä kasvatustyyliä. Laiminlyönti taas on lapsen kehityksen kannalta kaikista huonoin vaihtoehto. Tässä kasvatustyyliä vanhemmat eivät ole kiinnostuneita lapsistaan, eikä heillä ole mitään odotuksia. Vanhemmat eivät valvo lainkaan lapsen toimintaa eivätkä osoita kiintymystä heitä kohtaan. Autoritaarinen vanhemmuus yhdistetään myös usein kielteisiin asioihin ja seurauksiin opillisessa, emotionaalisessa ja sosiaalisessa kehityksessä. Autoritaariset van-

---

³ Baumrind, Diana (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monograph*, <http://dx.doi.org/10.1037/h0030372>

⁴ Maccoby, Eleanor, & Martin, Joyce (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction.

hemmat ovat lapsille vaativia ja tiukkoja, mutta eivät ole herkkiä lapsen tarpeille ja tunteille. He eivät pysty keskustelemaan omista päätöksistään ja ovat etäisiä lapselle. Sallivassa kasvatuksessa vanhemmat hemmottelevat lapsia. He ovat herkkiä, mutta ei ollenkaan vaativia. Vanhemmat ovat lämpimiä ja hyväksyvät lasten impulsiivisuuden eivätkä vaadi sääntöjen noudattamista. (Pulkkinen 2022, 132–134.)

Vaikka lapsen ollessa pieni periksi antaminen on helpoin tapa päästä asioissa eteenpäin, on se kuitenkin pidemmällä aikavälillä lapselle turvatonta ja stressaavaa. Usein aina periksi saanut lapsi on sosiaalisesti kömpelö ja taipuvainen itsekkyyteen. Tämän vuoksi tuttu sanonta ”rajat ja rakkaus” kuuluvatkin yhteen ja molempia tarvitaan. Myös lapsen päätösvaltaa tulee lisätä hiljalleen ja ikätasoisesti. Rajojen puute heijastuu herkästi niin, että lapsen on hankala sopeutua muun ympäristön asettamiin rajoihin kuten koulun. Tämä voi johtaa lapsen levottomaan käyttäytymiseen tai häiriökäyttäytymiseen. Vanhemmuus on jatkuvaa arviointia ja miettimistä sallivuuden ja ankaruuden sekä vapauden ja pakon välillä. Niin pitkälle viety vapaus kuin jatkuva tiukka kuri toimivat huonosti kasvatuksessa (Pallasmaa 2024, 17–18.) Vanhemmilta vaaditaan monenlaisia kykyjä. Heidän tulisi pystyä kuuntelemaan lasta ja lukea tilanteita. Tämän päivän työvaatimukset vievät helposti voimavaroja arjessa ja johdonmukaisuus saattaa tästäkin syystä helposti kärsiä. (Pallasmaa 2024, 19–20.)

Kun lapsi kasvaa nuoreksi muuttuu usein myös vanhemmuus. Nuorelle on tärkeää antaa aikaa ja olla läsnä. On kuitenkin eri asia antaa aikaa vain mukavissa asioissa ja sellaisissa, joka on molemmille miellyttävää. Tätä voidaan ajatella kasvatuksesta vetäytymisenä. Vanhemman tulee pystyä ohjaamaan ja ohjeistamaan nuorta tarvittaessa myös tiukkasanaisesti tilanteen niin vaatiessa ja jotta nuori tämän ymmärtää. Nuoren mielipiteitä tulee kunnioittaa ja arvostaa, mutta vanhemman tulee pysytellä vanhempana eikä lähteä mukaan vain kaverilliseen toimintaan. (Pallasmaa 2024, 32.)

Nuoruusiän kehitys on kuitenkin kovin yksilöllistä. Kaikille nuorille ei tule suurta kuohtavaihetta, kun taas toisilla se voi olla hyvinkin vahva. Tällöin on myös hyvin yksilöllistä, millaista kasvatusta ja suhteutumista kukakin tarvitsee. Toiset nuoret voivat tarvita vahvaakin suojelua, kun taas toisia tulee tukea ja rohkaista uusiin asioihin. (Marttu-

nen & Karlsson 2013, 7.) Vanhemmat ovatkin usein neuvottomia lapsen tullessa murrosikään. Tällöin lapsen olemus ja käytös usein muuttuu ja entinen kiltti lapsi käyttäytyy hyvin eritavoin kuin vanhemmat ovat aikaisemmin tottuneet. Tässä vaiheessa nuori tarvitsee vanhemman, jonka kanssa voi harjoitella tulevaa itsenäistymistä varten. Nuori myös tässä vaiheessa kokeilee rajojaan, kyseenalaistaa asioita ja ottaa etäisyyttä vanhemmistaan. Vanhemman tulisi pystyä suhtautumaan kapinoivaan nuoreen ymmärtäväisesti ja tarjota kapinalle sopiva kohde, jottei se purkaudu jotakin muuta kautta. Tämä on nuoren identiteetin rakentamisen ikä ja vanhemman tulee olla läsnä nuoren tarvitessa häntä. (Pallasmaa 2024, 34–35.)

Nuorella kapina voi esiintyä monin eri tavoin. Se voi olla toimintaa, joka satuttaa nuorta itseään tai se voi olla jatkuvaa muiden ärsyttämistä ja uhoamista. Vanhempi voi helposti pettyä itseensä, kun ärsyyntyy tilanteessa ja menettää malttinsa. Toisaalta on oikein ilmaista myös tunteita silloin, kun joutuu epäreilun kohtelun kohteeksi. Tällöin nuori itse näkee, millaisia reaktioita voi käytöksellään saada toisissa henkilöissä aikaan ja myös saada hienon esimerkin siitä, kuinka asia sovitaan ja pyydetään anteeksi, jos siihen aiheutta. Konfliktien hetkellä on tärkeää, että vanhemmat pysyvät yhdessä johdonmukaisina ja ovat samalla puolella. Edellisen kaltaisen ulospäinsuuntautuneen käytöksen lisäksi nuori voi oireilla myös sisäänpäin suuntautuneesti kuten olla masentunut, ahdistunut, kärsiä vatsa- ja päänsäryistä. (Pallasmaa 2024, 36.) Nuoren kasvatuksessa erityisen tärkeää on korostaa nuoren omia hyviä puolia sekä vahvuuksia. Tärkeä on myös antaa nuorelle tunnustusta hänen pyrkiessä hyvään tarkoitukselliseen elämään sekä yhteiseen hyvään. Onkin tärkeä asia tukea ja kasvattaa nuorta edistämään kaikkien ihmisten hyvää elämää. Tämän johdosta kasvatuksen tulisi antaa nuorelle tahto ja valmiudet suunnata oma potentiaali mieluummin hyviin kuin huonoihin asioihin. (Lesojeff 2013, 109.)

Perhe liittyy myös oleellisesti vanhemmuuteen ja se voidaankin nimetä yhdeksi tärkeimmäksi yhteiskunnan sosiaalisista ryhmistä. Lapsen hyvinvointi ja hyvä olo perustuvat siihen, että lapsella on läheisiä ihmissuhteita ja koti. Perheeseen ja kotiin liittyy paljon tunteita ja niihin liitetään usein turvallisen olon tunne. (Pulkkinen 2022, 286–287.) Riippuvuuksien, kuten päihderiippuvuuksien osalta nähdään perhe myös hyvin keskeisessä roolissa. Perheen sisällä oleva päihdeongelma saattaa muuttaa hyvin oleellisesti perheenjäsenten rooleja ja asettaa perhesuhteet ristiriitaan. Tällöin välittäminen ja luottamus ovat

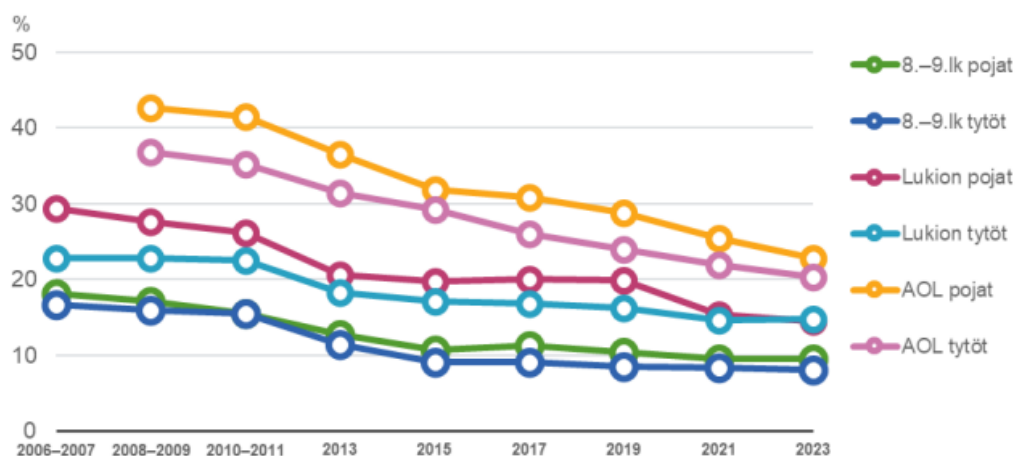

koetuksella. Tästä huolimatta perhesuhteet voivat kannatella hyvinkin pitkään. Joskus kuitenkin perhe ja ristiriidat voivat tehdä uusia ongelmia. (Järvinen-Tassopoulos & Pirskanen 2021, 5–10.)

2.3 Päihteiden käyttö ja sosiaaliset ongelmat

Nuoruusiäseen kuuluu rajojen hakeminen ja riskien otto, jota monet nuoret hakevat päihteiden kautta. Kaveripiirin kasvaessa riskikäyttäytymiselle alttiisiin sekä päihteitä käyttäviin nuoriin altistaa se nuoren alkoholin ongelmakäytön kehittymiselle. (Fröjd ym. 2009, 4.) Nuoruusiässä tyttöjen ja poikien päihteidenkäyttö on lähes samalla tasolla, vaikka aikuisiässä miehet käyttävät alkoholia naisia enemmän. Riskikäyttöksi luokitellaan joka viikkoinen humalajuominen sekä niin runsas alkoholin käyttö, joka johtaa sammumiseen. (Fröjd ym. 2009, 17–18.) Alkoholi on yleisin päihde nuoruusiässä ja yleisesti suomalaisnuorten ensimmäiset alkoholikokeilut tapahtuvat noin 13–14-vuotiaana. Vuonna 2005 tehdyssä kouluterveyskyselyssä (Kuvio 2.) selvisi, että 8.–9. luokkalaisista 21% joi alkoholia humaltumistarkoituksessa vähintään kerran kuukaudessa. Kerran viikossa tai tätä useammin alkoholia joi pojista 11% ja tytöistä 9%. Täysin raittiita vastaajista peruskouluikäisistä oli 37%. Lukioiässä täysraittiiden osuus oli enää 19%.

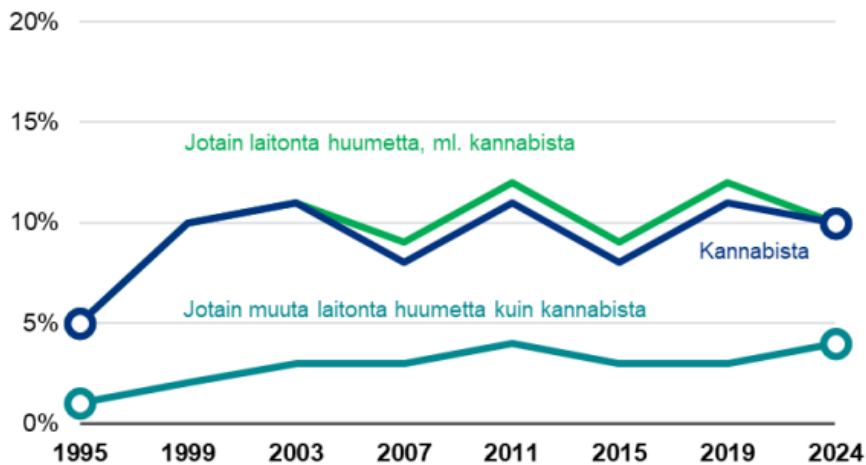
Tutkimusten mukaan alle 15-vuotiaat joivat humalahakuisemmin ja useammalla heistä oli alkoholin kanssa ongelmia myös aikuisiällä. Varhainen alkoholin käytön aloitusikä on todettu olevan yhtenä syynä alkoholin käytön riskille myös vanhempana. (Strandholm & Marttunen 2007, 6.) Kuviossa 2. nähdään, että alkoholin käytön osuus on laskenut tasaisesti vuodesta 2005. Vuonna 2023 itsensä humalaan asti joi kerran kuukaudessa perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaista pojista 10% ja tytöistä 8%. Humalajuomisen osuus on laskenut peruskoulun ja lukion kouluasteilla vuoteen 2015 asti, jonka jälkeen tasaantunut. (THL 2023b, 8)

Kuvio 2. Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa olleiden nuorten osuus sukupuolen ja koulutus asteen mukaan vuosina 2006–2023. THL, kouluterveyskysely (THL 2023b, 8).

Alkoholin lisäksi sekä niiden ohella nuoret käyttävät myös huumeita. Huumausaineita on iso joukko ja niihin kuuluu kannabis, opioidit, hallusinogeenit, joukko stimulantteja kuten amfetamiini ja kokaiini sekä niin sanotut muuntohuumeet ja huumeina käytetyt lääkkeet kuten bentsodiatsebiinit ja pregabaliinit. (Aalto ym. 2018, 10.) Huumausaineiden käyttö on monesti suoraan yhteydessä aikaisempaan runsaaseen humalajuomiseen. Varsinaisten huumeiden lisäksi nuorten käytössä on lisääntynyt lääkkeiden ja alkoholin yhteiskäyttö humaltumismielessä. Lääkkeitä nuoret saattavat ottaa esimerkiksi isovanhemmiltaan. Toisinaan nuoret, joilla on lääkitys mielenterveyden haasteisiin myyvät lääkkeitä eteenpäin. Myös liimojen ja liuottimien haistelua on käytetty päihtymystarkoitukseen. (Fröjd ym. 2009, 18.) Vuonna 2005 tehdyn kouluterveyskyselyn perusteella laittomia huumeita oli peruskoululaisista kerran kokeillut 6% ja lukioikäisistä 13% (Strandholm & Marttunen, 2007, 6). Huumeiden käyttö on 2000-luvulta eteenpäin Suomessa koko ajan lisääntynyt. Erityisesti kannabiksen käyttöä on paljon (Aalto ym. 2018, 13).

Kuviossa 3. on esitetty vähintään yhtä huumetta joskus käyttäneiden määrät. Muiden huumeiden käyttö on kuitenkin vielä nuorten 15–16-vuotiaiden keskuudessa melko harvinaista. Vuonna 2024 4 % pojista ja 3 % tytöistä kertoi kokeilleensa jotakin muuta huumetta kuin kannabista. Kannabis onkin yleensä ensimmäinen huume, jota kokeillaan ja vasta myöhemmällä iällä kokeillaan pääsääntöisesti muita huumeita. (THL 2024a, 7–8.)

Kuvio 3. Jotain huumetta joskus elämän aikana käyttäneiden 15–16-vuotiaiden osuudet 1995–2024 (THL 2024a, 7).

Kuten aikaisemmin jo todettiin, on päihteiden käytöllä yhteys sosiaalisten ongelmien kasaantumiseen. Päihteiden käytöstä on todettu aiheutuvan monenlaista haittaa päihteiden käyttäjälle, muille ihmisille sekä koko yhteiskunnalle. Terveyshaittojen lisäksi ongelmia tulee usein kotona ja sosiaalisissa suhteissa. Tapaturmat, kuten liikenneturvallisuusriskit ovat myös yleisiä. (Mäkelä & Warpenius 2024, 84–86.) Sosiaaliset alkoholihaitat eivät aina määräydy sen mukaan käyttääkö alkoholia yksittäisiä kertoja vai onko käyttö jo pitkittynyttä. Alkoholien kertakäyttökin voi altistaa onnettomuuksille, ihmissuhdeongelmille ja väkivallan käytölle. (Kotovirta & Österberg 2013, 84–85.) Humalahakuisesti juovat nuoret ottavat muita suurempia riskejä omassa toiminnassaan. Etenkin pojat saattavat sortua helposti laittomiin asioihin kuten näpistelyyn, varkauksiin sekä pahoinpitelyihin. Päihdevaaroina ja -haittoina voidaan pitää myös suojaamattomia seksikontakteja humalaisten nuorten keskuudessa. (Kosola ym. 2018.)

Runsaan alkoholin käytön myötä ihminen saattaa käyttäytyä myös hyvin impulsiivisesti tai jopa aggressiivisesti muita ihmisiä kohtaan (Mäkelä & Warpenius 2024, 84–86). Tämä voi johtaa myös rikollisuuteen. Henkirikosten tekijöistä humalassa on ollut noin 80% ja pahoinpitelyyn syyllistyneistä humalassa on ollut noin 70%. Ryöstön tekijöistä humalassa on ollut noin puolet. Ryöstöjen yhteydessä muiden päihteiden kuin alkoholin osuus on suurempi kuin pahoinpitelyissä ja henkirikoksissa. Tämä todennäköisesti siksi, koska rikollisuudella rahoitetaan usein päihteiden käyttöä. (Lauerma 2013, 75.)

Nuorten toistuva rikoksien tekeminen on yhteydessä laaja-alaisiin haasteisiin useilla eri elämän alueilla kuten perheen välisiin ristiriitoihin, koulun keskeytymiseen, päihteiden käyttöön sekä yleisesti elämän hallinnan heikkenemiseen (Kinnunen 2021, 92). Nuorten päihdeongelmat ovat myös keskeisessä osassa nuorten syrjäytymisriskiä (Kinnunen 2021, 95). Syrjäytyminen on paljon puhuttu ja yleinen sosiaalinen haitta, jolla tarkoitetaan tilannetta, jossa huono-osaisuus on kasaantunut. (Kotovirta & Österberg 2013, 84–85.) Norjassa on tutkittu myös tyttöjen itsemurhayritysten nousuun liittyviä tekijöitä. Itsemurhaluvut lähtivät Norjassa kasvuun ja oli merkittävästi suurempia vuonna 2002 kuin tätä aikaisemmin. Tällöin tutkimuksessa löydettiin yhteys päihteiden käytön ja itsemurhayritysten välillä. Muita riskitekijöitä itsemurhayrityksille päihteidenkäytön lisäksi oli nuorten masennus, yksinäisyys, huono itsetunto ja vanhempien huolenpidon puute. (Rossow ym. 2005.) Päihteiden käytön seuraukset voivat olla siis hyvinkin vakavia.

Satunnaiset päihdekokeilut eivät useinkaan sekoita nuoren arkirytmiiä tai vaikuta koulun käyntiin tai kouluarvosanoihin. Päihteiden jatkuva käyttö alkaa aiheuttamaan usein nuorelle myöhästelemisiä koulusta, poissaoloja sekä koulumenestys heikkenee. Sosiaalisissa suhteissa päihteiden käytön tuomat haitat ilmenevät usein harrastusten lopettamisena sekä riitoina kavereiden kanssa. Usein päihteiden käytön myötä nuoren kaveripiirissä tapahtuu myös muutoksia. (Kosola ym. 2018.)

Nuorena alkavat päihdehaitat seuraavat päihteiden käytön jatkuessa myös aikuisuuteen. Pitkäaikainen alkoholin liikkakäyttö vaikuttaa terveyteen monella tapaa. Vaikutukset voivat olla niin somaattisia kuin psyykkisiä. Alkoholin kulutuksen sekä sen tuomien haittojen välinen suhde on selkeä. Mitä enemmän alkoholia käytetään, sitä enemmän riskejä se aiheuttaa. (THL 2023a.) Aikuisille erityisesti ongelmat, jotka kasaantuvat päihteiden käytön myötä liittyvät työttömyyteen, toimeentulojen ongelmaan, elämän hallinnan ongelmiin ja yhteiskunnan ulkopuolelle jäämiseen. (Kotovirta & Österberg 2013, 85.)

3 Tutkimuksen toteutus

3.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys

Hirsijärvi ynnä muut (2021, 56; 61) kirjoittavat, että hyvän tutkimuksen perustana on hyvä tutkimusaihe. Tämän vuoksi aiheen pohdinta on ensiarvoisen tärkeää. Aiheen valinnassa yksi tärkeimmistä asioista on tutkijan oma kiinnostus aiheeseen ja siihen ongelmaan, joka aiheen ympärillä on ja johon tutkija haluaa löytää vastauksen.

Tutkimustehtävänäni on vanhemmuuden ja nuorten haitallisen päihteidenkäytön yhteyden tarkastelu. Tutkimuksessa haen tietoa vanhemmuuden sekä altistavista että suojaavista tekijöistä nuoren päihteiden käytölle. Aiheen kiinnostavuus on herännyt tarpeesta lastensuojelun sosiaalityön kentällä, jossa päihteitä haitallisesti käyttäviä nuoria on melko paljon. Kokoamalla tietoa vanhemmuuden vaikutuksista niin suojaavina kuin altistavina tekijöinä nuorten päihteiden käytölle tuon tiedon suoraan käytettäväksi työn ytimeen, jossa voidaan jatkotyöskentelyyn ja myös ennaltaehkäisevään työskentelyyn kiinnittää huomiota. On tärkeää, että sosiaalityöntekijä on tietoinen vanhemmuuden vaikutuksista lapseen ja osaa ohjata sekä opastaa vanhempia, jotta voitaisiin mahdollisesti välttyä päihteidenkäytön vaaroilta. Vanhemmuus ei ole ainoa päihteidenkäyttöön vaikuttava asia. Vanhempien on kuitenkin syytä tietää asiat, joihin heillä on mahdollisuus vaikuttaa.

Rajaan tutkimuksen koskemaan yleisesti päihteiden käyttöä tämän sisältäessä alkoholin sekä huumausaineet. Tupakka ja nikotiinituotteet jätin tutkimuksen ulkopuolelle. Nuorella tarkoitan alaikäisiä lapsia, vaikka nuoren määritelmä ei ole aivan yksiselitteinen ja sitä monesti määritellään eri tavoin. Tavoitteena on koostaa mahdollisimman monipuolinen käsitys siitä, millainen yhteys vanhemmuudella on nuoren haitalliseen päihteiden käyttöön.

Tutkimustehtäväni tarkentuu kahteen tutkimuskysymykseen, jotka ovat:

1. Millainen vanhemmuus nähdään aikaisempien tutkimusten valossa suojaavan nuorta haitalliselta päihteiden käytöltä?

2. Millaisen vanhemmuuden nähdään aikaisempien tutkimusten valossa altistavan nuorta haitalliselle päihteiden käytölle?

Tutkimustehtävään vastaan aikaisempiin tutkimuksiin perustuen. Nuorten päihteiden käyttöön liittyvistä tutkimuksista olen poiminut vanhemmuuteen liittyvät asiat, jotka on nähty olevan yhteydessä haitalliselle päihteiden käytölle nuorten keskuudessa tai vaihtoehtoisesti suojaavan siltä.

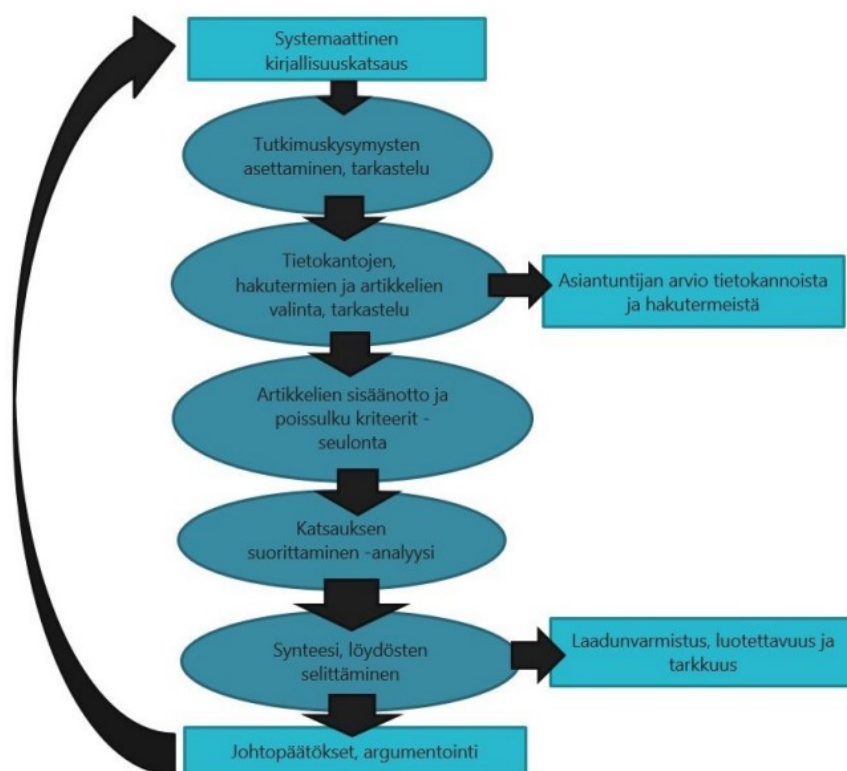
3.2 Aineistonkeruu ja aineiston kuvaus

Tutkimukseni teen systemaattisena kirjallisuuskatsauksena. Kyseisen aiheen käsittelyssä koen jo tehtyjen tutkimusten kokoamisen tuottavan tarvittavasti tietoa ja niitä yhdistelemällä saan vastaukset tutkimuskysymykseeni. Aina ei ole järkevää tai tarpeellista tehdä uutta tutkimusta, vaan koota jo saatu tieto uudelleen käsille ja yhtenäiseksi.

Metodina ja tutkimustekniikkana kirjauskatsauksesta voidaan käyttää myös nimitystä *mixed method*, koska sen voidaan ajatella kuuluvan kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen metodien yhdistelmään. Kirjallisuuskatsausta voidaan ajatella tutkimustavaksi, jossa on tarkoitus tutkia tutkijoiden alkuperäistutkimuksia. Tämän metodin avulla on tarkoitus alkuperäisten tutkimusten olennaisen tiedon tiivistäminen ja tehdä johtopäätökset asetettuihin tutkimuskysymyksiin. (Vilkkä 2023, 11–12.) Kirjallisuuskatsaukset voidaan jakaa kolmeen eri tyyppiin, joita ovat kuvaileva kirjallisuuskatsaus, systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja meta-analyysi (Salminen 2023, 7–8). Systemaattinen kirjallisuuskatsaus voidaan ajatella olevan niin sanottu tiivistelmä jo aiheesta tehtyjen tutkimusten olennaisesta sisällöstä (Salminen 2023, 15). Se ei nojaudu mihinkään empiiriseen aineistoon vaan on luonteeltaan teoreettista tutkimusta. Empiirisellä analyysillä tarkoitetaan lähinnä aineiston keräämistä ja siitä tehdyn analyysin kuvaamista. Tämän kautta pystytään arvioida tutkimuksen luotettavuutta. Teoreettinen analyysi on taas vapaampi vaikkakin se sisältää myös omat erityiset piirteet. Teoreettisessa tutkimuksessa tärkeää on lähdeviitteiden hallitseminen sekä vakuuttava argumentointi. Siinä on tärkeää pystyä tunnistamaan väitteiden esittäjä sekä väitteen sisältö. Empiirisessä tutkimuksessa yksittäiset henkilöt ovat tunnistamattomia toisin kuin teoreettisessa tutkimuksessa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 26–27.) Systemaattinen kirjallisuus katsaus voidaan ajatella tiivistelmänä jostakin tietystä aiheesta tai

ilmiöstä tehdyistä tutkimuksista. Sen tarkoituksena on kartoittaa keskustelua sekä tutkimuksia, joita aiheesta on tehty. (Salminen 2023, 15.)

Kuvio 4. avaa systemaattisesta kirjallisuuskatsauksen tekoprosessin jaottelua. Ensimmäisenä tulee asettaa tutkimuskysymys, jonka jälkeen edetään tietokantojen valintaan. Hakutermit tulee valita huolellisesti, jotta hakutuloksista saa tutkimuskysymyksiin vastaavia artikkeleja. Hakutuloksia tulee tämän jälkeen seuloa, kuten tulee miettiä rajouksia ja tulosten laatua. Näiden vaiheiden jälkeen päästään katsauksen tekemiseen ja siitä edelleen tulosten syntetisointiin. (Salminen 2023, 17.)

Kuvio 4. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen eteneminen (Salminen 2011, 11).

Ennen varsinaista aineiston valintaa olen käynyt läpi eri käsitteitä ja asiasanoja ja tehnyt alustavia hakuja. Aineiston haussa yhtenä valintakriteerinä oli, että artikkeli oli vertaisarvioitu. Alustavassa aineiston haussa testasin millä hakusanoilla ja hakulausekkeilla saisin mahdollisimman hyviä tuloksia ja kattavasti tutkimuksia, jotka vastaisivat tutkimuskysymykseeni.

Melko nopeasti selväksi tuli, että ”vanhemmat ja hoito” ja ”vanhemmat ja päihteet” liitetyvillä hakusanoilla haetut tutkimukset koskivat usein vanhempien päihteiden käyttöä tai raskauden aikaista päihteiden käyttöä tai vaihtoehtoisesti vanhempien tarvitsemaan tukea. Tämän vuoksi lähdin hakemaan tutkimuksia päihteiden käytön altistavista tekijöistä ja täten myös suojaavista tekijöistä. Tutkimuksista näin pystyy poimimaan tutkimustehtävään vastaavat asiat.

Aineiston sisäänottokriteerinä oli, että aineisto on vertaisarvioitu tieteellinen tutkimusartikkeli. Artikkelin tuli vastata tutkimustehtävään sekä sen tuli olla helposti saatavilla ja ilmainen. Aineiston kieleksi hyväksyin suomen- ja englanninkieliset artikkelit sekä artikkelit, jotka olivat korkeintaan 15 vuotta vanhoja. Poissulkevinä kriteereinä haussa oli AMK-opinnäytetyöt, kandidaatin- sekä pro gradu tutkielmat. Taulukossa 2. on esitelty aineiston lopullinen haku.

Taulukko 2. Aineiston haku

<u>Tietokanta</u>	<u>Hakusanat</u>	<u>Hakutulokset</u>	<u>Valittu lopulliseen aineistoon</u>
Journal.fi	Syyt nuorten päihteidenkäytölle	5033519	4
Academic Search Elite (EBSCO)	<i>parenting AND substance use</i>	1056	ei käytettyjä
Academic Search Elite (EBSCO)	<i>substance use AND parenthood</i>	51	7

Journal.fi sivustolta hakulausekkeella ”syyt nuorten päihteiden käytölle” tuloksia tuli tuhansittain. Sivusto antaa hakutuloksiksi kaikki artikkelit, joissa hakulausekkeesta on yksikin kohta artikkelin otsikossa. Kuitenkin tutkimuskysymyksiin vastaavat haut olivat tulosten ensimmäisinä koko hakulausekkeen kattavissa artikkeleissa, jolloin tulosten seurlonta oli melko helppoa. Journal.fi sivustolta löytyi 4 suomenkielistä tutkimusartikkelia, jotka vastasivat tutkimustehtävään. Academic Search Elite (EBSCO) tietokannasta hakusanoja *parenting and substance use* käyttämällä tuli 1056 osumaa ja hakusanoilla *substance use AND parenthood* saatiin 51 osumaa, joista 7 tutkimusartikkelia vastasivat tutkimustehtävään. Pois karsiutuneet artikkelit olivat helppo ja nopea karsia joukosta jo pelkän otsikon perusteella, josta tuli heti ilmi, ettei artikkeli koske tutkittavaa aihetta. Tarvemmin artikkelien valintavaiheessa luin kuitenkin tiivistelmän, josta varmuus sopivaksi aineistoksi varmistui.

Karsimisen jälkeen kirjallisuuskatsaukseen valikoitui mukana 11 tutkimusartikkelia, joita tulen analysoimaan ja näin vastaamaan tutkimustehtävään. Taulukossa 3. on esitelty lyhyesti kaikki tutkimukset, jotka valikoituivat mukaan kirjallisuuskatsaukseen.

Taulukko 3. Tutkimus aineistot

Lähdetiedot	Tutkimuskuvaus
Järvinen-Tassopoulos, Johanna & Raitasalo, Kirsimarja (2017) Ulkomaalaistaustaisten 9.-luokkalaisten nuorten päihteiden käyttö ja rahapelaaminen- Eurooppalaisen koululaiskyselyn tuloksia vuodelta 2015. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 54, 184–196.	Tutkimuksessa verrattiin 15–16-vuotiaiden päihteiden käyttöä ja rahapeliautomaateilla pelaamista sekä syitä pelaamiselle sekä päihteiden käytölle. Tutkimuksen tarkoituksena oli myös verrata suomalaisestaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten nuorten päihteidenkäyttöä ja rahapelipelaamista. Aineisto on kerätty noin 258 suomalaisesta koulusta 4049 oppilaalta kyselyn avulla.
Maunu, Antti (2014) Päihteet, tunteet ja sosiaalisuus: näkyvän päihteidenkäytön näkymättömät syyt. Janus 22(2), 194–206.	Artikkelissa koottuna alkoholin käyttöön liittyvistä eleyistä ja koetuista puolista käsittelevistä tutkimuksista keskeisiä tuloksia. Artikkelissa käsitellään syitä, joilla nuoret perustelevat päihteiden käyttöä sekä päihderiippuvuuden syntyä sosiaalisten emotionien näkökulmasta.
Meisel, Samuel & Colder, Craig (2022) An examination of the joint effects of adolescent interpersonal styles and parenting styles on substance use. Development and psychopathology 34(3), 1125–1143. https://doi.org/10.1017/S0954579420001637	Tutkimuksessa tarkasteltiin vanhemmuuden sekä nuoren ihmissuhdetyylejä ja miten ne vaikuttavat mahdollisuuden välttää haitallista päihteiden käyttöä. Yhtenä tavoitteena oli arvioida mikä olisi vanhemmuudessa suojaava tekijä nuorten päihteiden käyttöä vastaan. Tutkimus tehtiin haastattelu tutkimuksena, johon osallistui 387 perhettä.
Pasman, Joelle & Smit, Koen & Vollenbergh, Wilma & Nolte, Ilja & Hartman, Catharina & Abdellaoui, Abdel & Verweij, Karin & Maciejewski, Dominique & Vink, Jacqueline (2023) Interplay between genetic risk and the parent environment in adolescence and substance use in young adulthood: A TRAILS study. Development and Psychopathology 35(1), 396–409. https://doi.org/10.1017/S095457942100081X	Tutkimuksessa tutkittiin geneettistä haavoittuvuutta, vanhempien vaikutusta ja vuorovaikutuksen yhteyttä nuorten päihteidenkäyttöön. Tutkimus on osa Tracking adolescents' individual lives survey (TRAILS) -tutkimusta. Tietoja käytettiin vuosien 2003–2016 väestökohorteista sekä korkean riskin kohorteista.
Pirkanen, Henna & Simonen, Jenni & Kataja, Kati & Holmila, Marja & Tigerstedt, Christoffer (2016) Vanhemmat ristiaallokossa, perh kulttuuri ja ambivalentti alkoholikasvatus. Yhteiskuntapolitiikka 81(2), 138–149.	Tutkimuksessa tarkasteltiin jännitteitä ja ambivalensseja, joita on alkoholikasvatuksessa. Tutkimuksessa oli erityisesti kiinnitetty huomiota vanhempien kasvatuskäytäntöihin ja alkoholi kasvatukseen sekä siihen, miten alkoholikasvatuksen säännöt poikkeavat normaali kasvatuksesta. Aineistona toimi Itenäisyyden juhluvuoden lastenrahastonsäätiön projekti ”Varttuminen suomalaisessa alkoholikulttuurissa” tehty haastatteluaineisto. Haastatteluun osallistui 74 vanhempaa. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisesti teema- ja sisällönanalyysin keinoin.

jatkuu

Taulukko 3. (jatkuu)

Pirkanen, Marjatta & Laukkanen, Eila & Varjoranta, Pirjo & Lahtela, Miia & Pietilä, Anna-Maija (2012) Varhaisen puuttumisen mallin vaikuttavuuden arviointia- tavoitteena nuorten päihteiden käytön ehkäiseminen. <i>Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti</i> 49, 328–341.	Artikkeli koskee tutkimusta, jossa arvioitiin varhaisen puuttumisen vaikuttavuutta 14–15 vuotiaisen nuorten päihteiden käytön ehkäisemiseen sekä interventio- että vertailuryhmässä. Aineisto tutkimukseen kerättiin puolistrukturoidulla kyselyllä noin 386 nuorelta. Yksi tutkimuskysymyksistä koski nuorten päihteiden käytön yhteyttä vanhempien koulutukseen ja tietoon lapsen päihteiden käytöstä. Aineisto analysoitiin SPSS-ohjelmalla.
Pugh, Brandie & Richterb, Linda (2023) The mitigating effects of protective parenting on level of adolescent substance use risk. <i>Substance use & misuse</i> 58(7), 911–919. https://doi.org/10.1080/10826084.2023.2196564	Tutkimusartikkelissa avataan tutkimusta, jossa tutkittiin vähentääkö suojaava vanhemmuus selvästi nuoren päihteiden käytön riskiä. Tutkimus tehtiin verkkokyselynä Yhdysvalloissa asuville 12–17 -vuotiaille nuorille, osallistujia 965. Analyysi menetelmänä käytettiin monimuuttuja-analyysijä.
Russell, Beth & Gordon, Melissa (2017) Parenting and adolescent substance use: Moderation effects of community engagement. <i>Int J Ment Addiction</i> 15, 1023–1036. https://doi.org/10.1007/s11469-017-9728-0	Tutkimuksessa tutkittiin tukevaan ja ei tukevaan vanhemmuuteen liittyviä tekijöitä sekä yhteisöön kuulumisen yhteyttä nuorten päihteiden käyttöön. Aineistona tutkimuksessa käytettiin National Longitudinal studu of adolescent to adult health- tutkimuksen aineistoa, joka oli otos Yhdysvaltalaisen nuorten vastaamista kysymyksistä. Kyselyyn vastasi 20745 henkilöä,
Shek, Daniel & Zhu, Xiaoqin & Dou, Diya & Chai, Wenyu (2020) Influence of family factors on substance use in early adolescents: a longitudinal study in Hongkong. <i>Journal of psychoactive drugs</i> 52(1), 66–76. https://doi.org/10.1080/02791072.2019.1707333	Tutkimuksessa tarkasteltiin isän ja äidin välisten tekijöiden erilaista vaikutusta nuorten päihteiden käyttöön. Tiedot saatiin kuusi vuotta kestäneestä hankkeesta, jossa tutkittiin nuorten kehitystä Hongkongissa. Tutkimukseen osallistui 28 lukiota ja niiden ensimmäisen vuoden opiskelijat. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeiden avulla.
Tur-Porcat, Ana & Jiménez-Martinez, Javier & Mestre-Escrivá, Vicenta (2018) Substance use in early and middle adolescence. The role of academic efficacy and parenting. <i>Psychosocial intervention</i> 28(3), 139–145. https://doi.org/10.5093/pi2019a11	Tutkimuksessa tarkastellaan päihteiden käytön ja vanhemmuuden välistä suhdetta. Tutkimuksessa oli mukana 762 Espanjalaista nuorta, jotka oli iältään 12–16 vuotiaita. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeella.
Vazsonyi, Alexander & Javakhishvili, Magda & Klanjsek, Rudi (2023) Is the effect of parenting on substance use among adolescents and young adults context dependent? Evidence from ten countries of southeastern europe. <i>The journal of Genetic psychology</i> 184(5), 303–321. https://doi.org/10.1080/00221325.2023.2171849	Vuonna 2018–2019 tehdyssä tutkimuksessa tutkitaan vanhemmuuden ja päihteiden käytön välisiä yhteyksiä kymmenessä Kaakkois Euroopan sosioekonomisesti monimuotoisessa maassa. Tutkimukseen osallistui 10 909 15–29-vuotiasta nuorta kymmenestä maasta. Tutkimuksessa hyödynnettiin monenlaisia analyysi menetelmiä.

3.3 Aineiston analyysi

Aineiston keräämisen jälkeen tutkimuksessa edetään analyysin, tulkinan ja johtopäätösten tekoon, joka onkin tutkimuksen ydinasiaa (Hirsijärvi ym. 2001, 207). Analyysi menetelmänä kirjallisuuskatsauksessa käytän aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi on niin sanottu perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää jokaisessa laadullisessa tutkimuksessa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103). Sisällönanalyysi menetelmää

käyttäen pysytään analysoimaan erilaisia dokumentteja kuten kirjoja, artikkeleja, kirjeitä, haastatteluja, keskusteluja, raportteja ja oikeastaan melkein mitä vain aineistoa, joka on laitettu kirjalliseen muotoon. Sisällönanalyysin tarkoituksena on saada tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus. Tämän analyysin kanssa saadaan kerättyä aineisto, josta voidaan tehdä johtopäätökset. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117.)

Vaikka systemaattinen kirjallisuuskatsaus voidaankin katsoa kuuluvan teoreettisen tutkimuksen piiriin, voidaan sen toteuttamisessa käyttää aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Tarkoituksena on sisällönanalyysiä apuna käyttäen luoda luokittelurunko ja näin tiivistää ja koota tutkimuksista saatua tietoa. Luokat, joita sisällönanalyysillä saadaan, ei ole kuitenkaan kirjallisuuskatsauksen tulos vaan niiden avulla pystytään tarkastelemaan tiiviisti tutkimuksista tullutta tietoa. Tuloksia saadaan, kun saatujen luokkien sisäistä tietoa tarkastellaan ja katsotaan, millaisia kuvauksia kyseisestä aiheesta tutkimuksissa tulee esiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 130–140.)

Sisällönanalyysi aloitetaan ensin pelkistämällä (reduointi). Tämä tarkoittaa, että aineistosta otetaan pois kaikki epäoleellinen, mikä ei liity tutkimustehtävään. Kun tutkimustehävästä ulkopuolinen aineisto on siirretty sivuun, voidaan aineistosta etsiä esimerkiksi samaa kuvaavia ilmaisuja. Seuraavaksi pelkistetyt ilmaisut listataan allekkain, josta samat ilmaukset taas yhdistetään omiksi ryhmiksi. Pelkistämisen jälkeen tehdään klusterointi eli ryhmittely, jossa tarkoituksena on löytää samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa asiaa kuvaavat käsitteet yhdistetään omiksi luokiksi, jotka nimetään sisältöä parhaiten kuvaavalla tavalla. Klusteroinnin jälkeen tulee aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen. Tämän tarkoituksena on erottaa tutkimuksen kannalta oleelliset asiat ja niiden tietojen perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä, jotka johtavat johtopäätöksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123–124.)

Kun tutkimusaiheeseen sopivat tutkimukset oli valikoituneet jo mainittujen sisäänotto- ja poissulku kriteerien mukaisesti, luin aineiston uudelleen läpi. Erityisesti tarkastelin tutkimusten tutkimustuloksia ja johtopäätöksiä ja näin pyrin löytämään yhteisiä teemoja, jotka vastaisivat tutkimuskysymyksiini. Käytin luokittelua apuna tutkimuskysymykseen vastaamisessa. Tutkimuksia lukiessani huomioin kaikki asiat, jotka liittyivät vanhemmuuden

ja nuoren päihteiden käytön väliseen yhteyteen. Poistin kaiken muun aineiston tässä vaiheessa ja listasin niitä omiksi ryhmiiksi, joissa puhutaan samasta asiasta. Tämän jälkeen jaottelin käsitteiden mukaan samaan tarkoittavat asiat ja yhdistin ne omiksi luokiksi, jotka nimesin parhaiten sitä luokkaa kuvaavalla tavalla. Apuna ryhmittelyssä ja luokittelussa käytin värejä tunnistamaan ilmenneitä käsitteitä.

Taulukoissa 4. ja 5. on avattuna esille nousseet teemat taulukko muodossa. Taulukossa 4. on tutkimusten perustiedot ja kunkin tutkimuksen tärkeimmät tutkimustulokset, jotka liittyivät tutkimustehtävään. Taulukon 4. tarkoituksena on helpottaa tutkimusten tarkastelua ja yhtenevien tekijöiden löytymistä sekä selkeyttää tuloksia.

Taulukko 4. Tutkielman tutkimustulokset

Tutkimus	Millainen vanhemmuus nähdään aikaisempien tutkimusten valossa suojaavan nuorta haitalliselta päihteiden käytöltä?	Millaisen vanhemmuuden nähdään aikaisempien tutkimusten valossa altistavan nuorta haitalliselle päihteiden käytölle?
Järvinen-Tassopoulos, Johanna & Raitasalo, Kirsimarja (2017) Ulkomaalaistaustaisten 9.-luokkalaisten nuorten päihteiden käyttö ja rahapelaaminen- Eurooppalaisen koululaiskyselyn tuloksia vuodelta 2015.	Vanhempien tietoisuus nuorten menemisistä Hyvät perhesuhteet Yksilöllisten voimavarojen tukeminen Vanhempien tuki Vanhempien suhtautuminen päihteiden käyttöön	Vanhempien suhtautuminen päihteiden käyttöön
Maunu, Antti (2014) Päihteet, tunteet ja sosiaalisuus: näkyvän päihteidenkäytön näkymättömät syyt.	Vuorovaikutus Rehellisyys päihdekasvatuksessa	Masentava ja lannistava elinympäristö Nuoren ulkopuolisuuden tunne, tunne ettei kuulu mihinkään Yhteen kuuluvuuden tunteen puuttuminen kotona Arjen piirit eivät tarjoa turvallisuutta ja mahdollisuutta pysyä tyytyväisenä Liian vaativa kasvuympäristö
Meisel, Samuel & Colder, Craig. (2022) An examination of the joint effects of adolescent interpersonal styles and parenting styles on substance use.	Vaativa vanhemmuus Lämmin vanhemmuus Vanhempien herkkä reagointi Nuoren kehitystehtävän tukeminen Vuorovaikutus vanhemman ja nuoren välillä	Sitoutumaton vanhemmuustyyli Mukautuva vanhemmuus

Taulukko 4. (jatkuu)

Pasman, Joelle ym. (2023) Interplay between genetic risk and the parent environment in adolescence and substance use in young adulthood: A TRAILS study.	Vanhemman puuttuminen päihteiden käyttöön Hyvä suhde nuoreen	Alhainen vanhemman osallistuminen nuoren elämään Vanhemmat eivät tietoisia lapsen olinpaikasta Huono vanhempi-lapsisuhte (ei lämpöä välillä) Vanhempien päihteiden käyttö
Pirskanen, Henna ym. (2016) Vanhemmat ristiaallokossa, perhekulttuuri ja ambivalentti alkoholisvasvatus.	Vanhempien neuvottelevuus, keskustelelevuus ja demokraattisuus Autoritatiivinen vanhemmuus Vanhempien läsnäolo Hyvä vuorovaikutus	Kaverivanhemmuus Ristiriitainen alkoholisvasvatus, oma esimerkki
Pirskanen, Marjatta ym. (2012) Varhaisen puuttumisen mallin vaikuttavuuden arviointitavoitteena nuorten päihteiden käytön ehkäiseminen.	Vanhemmat tietoisia nuoren päihteiden käytöstä Vanhempien huolenpito Vanhempien valvonta	Vanhempien oman päihteiden käytön malli
Pugh, Brandie & Richterb, Linda. (2023) The mitigating effects of protective parenting on level of adolescent substance use risk.	Lämmin vanhemmuus Emotionaalisesti tukeva suhde nuoreen Luottamuksellinen suhde Vanhempien seuranta. Yhteisen ajan viettäminen	Laiminlyönti Vanhempien päihteiden käyttö
Russell, Beth & Gordon, Melissa. (2017) Parenting and adolescent substance use: Moderation effects of community engagement.	Valvonta Kiintymyssuhde Koettu perheen tuki ja sitoutuneisuus	Päihteiden käytön hyväksyvä ja mahdollistava ilmapiiri Asuinalue, joka mahdollistaa päihteiden käytön helpommin
Shek, Daniel ym. (2020) Influence of family factors on substance use in early adolescents: a longitudinal study in Hongkong.	Valvonta Hyvä suhde nuoreen. Hyvä äiti- lapsi suhde	
Tur-Porcat, Ana ym. (2018) Substance use in early and middle adolescence. The role of academic efficacy and parenting.	Vanhempien tuki Johdonmukaisuus, yhteisymmärrys ja vastuullisuuteen kasvattaminen (esim. kotitöiden jakaminen) Lämmin perhe ympäristö	Vanhempien laiminlyönti Vähemmät tukea antavat vanhemmat Välinpitämättömyys Nuoren ja vanhemman suhteen laiminlyönti Liika kontrolli Hylkääminen Autoritaarinen vanhemmuus
Vazsonyi, Alexander ym. (2023) Is the effect of parenting on substance use among adolescents and young adults context dependent? Evidence from ten countries of southeastern Europe.	Vaativa ja asioihin reagoiva vanhemmuus	Arvovaltainen vanhemmuus Autoritaarinen vanhemmuus Salliva vanhemmuus Vanhempien sitoutumattomuus

Luin aineistoa useamman kerran läpi, jotta sain ryhmittelyn ja luokittelun tarkasti tehtyä ensin taulukkoon. Tutkin molempia tutkimuskysymyksiä erikseen, jottei ne sekoittuisi

toisiinsa ja saisin värikoodit kohdilleen ja näin pystyin kirjoittamaan tutkimuksen tulok-
sista löytyneiden teemojen alle. Koska tutkimuskysymyksiäni ovat niin sanotusti käänteis-
set toisiaan kohtaan, myös teemat ja tulokset limittyvät toisiinsa. Taulukossa 5. on nähtä-
villä analyysin tuloksena saadut teemat.

Taulukko 5. Analyysin tulokset

Millainen vanhemmuus nähdään aikaisempien tutkimusten valossa suojaavan nuorta haitallisel- ta päihteiden käytöltä?	Millaisen vanhemmuuden nähdään aikaisem- pien tutkimusten valossa altistavan nuorta hai- talliselle päihteiden käytölle?
<p>Läsnä oleva Emotionaalinen vanhemmuus Kiinnostunut vanhemmuus/valvonta Johdonmukainen vanhemmuus Päihdekasvatuksesta tietoinen vanhemmuus Tukija vanhemmuus</p>	<p>Vanhemman päihteiden käyttö Välinpitämätön vanhemmuus Liian vaativa vanhemmuus Huonosti rakennettu kasvuympäristö</p>

Koska tutkimuskysymyksiäni ovat käänteisiä, on analyysin tulokset myös käänteisiä toi-
siaan vastaan. Teemoittelin vielä tulokset erikseen, jotta yhtenäinen tulos saadaan selke-
ämmin esiin. Teemoittelun tuloksena käytin tulosten jakaantumista vielä erikseen kahden
eri teeman alle ja näin vastaan tutkimustehtävään. Teema 1. vanhemman yksilöllisiin
ominaisuuksiin perustuva vaikutus, Teema 2. muihin vanhemmuuteen tekijöihin liittyvä
vaikutus.

Kun yritetään ymmärtää nuorten päihteiden käytön syitä ja alkamista on todettu, että
päihteiden käytön riskit kehittyvät lapsuudessa koettujen tekijöiden sekä ympäristöteki-
jöiden kautta. Tärkeät teini-iässä vaikuttavat lapsuus- ja ympäristötekijät liittyvät juuri
vanhemmuuteen. (Pasman ym. 2023, 396). Jokaisessa tutkimuksessa nuoren päihteiden
käyttöön nähtiinkin jollakin tavalla vaikuttavan vanhemman yksilöllisten ominaisuuksien
vaikutus. Seitsemässä tutkimuksessa esiin tuli muihin vanhemmuuden tekijöihin
liittyvä vaikutus nuorten päihteiden käytölle. Taulukossa 6. on kuvattuna tutkimustulok-
set syntyneiden teemojen mukaan. Saman teeman sisällä on myös vanhemmuuden teki-
jöitä, jotka suojaavat nuorta halliselta päihteiden käytöltä. Nämä on merkitty taulukkoon
plusmerkillä (+) ja altistavat tekijät merkitty miinusmerkillä (-)

Taulukko 6. Tutkimustulokset jaoteltuna teemojen mukaan

Vanhemman yksilöllisten ominaisuuksien vaikutus/esiintyi joka tutkimuksessa	Muihin vanhemmuuden tekijöihin liittyvä vaikutus/seitsemässä tutkimuksessa
Läsnä oleva ja emotionaalinen vanhemmuus - Vuorovaikutus (+) - Hyvät perhesuhteet (+) - Läsnäolo (+) - Luottamus (+) - Yhteinen aika (+)	Päihdekasvatus osana vanhemmuutta - Puuttuminen päihteiden käyttöön (+) - Tietoisuus nuoren päihteiden käytöstä (+) - Suhtautuminen päihteiden käyttöön (+/-) - Rehellinen päihdekasvatus (+)
Lapsen asioista kiinnostunut vanhemmuus - Valvonta (+) - Tietoisuus menemisistä (+) - Seuranta (+) - Laiminlyönti (-) - Välinpitämättömyys (-) - Hylkääminen (-) - Sitoutumattomuus (-)	Vanhemman oma päihteidenkäyttö -Vanhemman päihteiden käyttö (-)
Vanhempi tukena lapsen elämässä - Kehitystehtävän tukeminen (+) - Voimavarojen tukeminen (+) - Sitoutuneisuus tukeen (+)	Vanhemman tarjoama kasvuympäristö -Asuinalue, joka mahdollistaa päihteiden käytön (-) -Masentava ja lannistava elinympäristö (-) -Arjenpiirteet eivät tarjoa turvallisuutta ja tyytyväisyyttä (-)
Vaativa vanhemmuus -Vaativa vanhemmuus (+) - Herkkä reagointi (+) - Johdonmukaisuus (+) - Vastuullisuus (+) - Autoritatiivinen vanhemmuus (+) - Kontrolli (-) - Autoritaarinen vanhemmuus (-) - Arvovaltainen vanhemmuus (-)	

Kahdessa seuraavassa luvussa käyn läpi tutkimuksissa esiin tulleita asioita näiden kahden eri teeman kautta, jotka vanhemmuudessa vaikuttavat nuorten päihteiden käyttöön. Taulukko 6. havainnollistaa sitä, että monet vanhemmuuden tekijät nousivat tutkimuksissa sekä suojaaviksi että altistaviksi tekijöiksi. Ennen tulososioon siirtymistä avaan tutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä sekä tutkimuksen luotettavuutta.

3.4 Tutkimuseettiset kysymykset ja luotettavuus

Koko tutkimusprosessia tulee ajatella eettisen harkinnan ajankohtana. Ensimmäinen eettinen ratkaisu jo suunnitteluvaiheessa on aiheen valinta. On mietittävä ja kyseenalaistettava, miksi juuri kyseisestä aiheesta lähtee tutkimusta tekemään. Onko aihe yhteiskunnallisesti tärkeä vai vain itselleen helppo toteuttaa. Tutkimusta tehtäessä tulee myös välttää

epärehellisyttä. Rehellisuuden noudattaminen onkin usein kaikista tärkein periaate. Rehellisuuden periaatteita, joita tulee muistaa ovat: toisen tekstiä eikä aikaisempaa omaa tekstiä ei saa plagioida, toisen tutkijan osuutta ei saa vähätellä, tuloksia ei saa yleistää kritiikittömästi, raportointi ei saa olla millään tavalla harhaanjohtavaa eikä myöskään puutteellista ja jos tutkimukseen on myönnetty määrärahoja, tulee niitä käyttää oikein. (Hirsjärvi ym. 2001, s. 26–28.)

Tutkimuksissa kuten kirjallisuuskatsauksessakin eettiset lähtökohdat perustuvat noudattaviin tieteellisen käytännön perusteisiin. Tämä tarkoittaa, että tutkijan tulee noudattaa yhteisiä pelisääntöjä ja hyviä käytäntöjä suhteessa muihin tutkijoihin, tutkimuskohteeseen, yleisöön ja muihin, jotka ovat jollakin tavalla yhteydessä tutkimukseen. Työskentelyn tulee perustua rehellisyyteen, tarkkuuteen ja huolellisuuteen. Etenkin kirjallisuuskatsauksessa korostuu vilpittömän rehellisyys toisia tutkijoita kohtaan, koska katsauksessa on tarkoitus tutkia jo toisten tekemiä tutkimuksia. Lähteiden tulee käyttää aina tarvittaessa. Lähdekirjallisuutta ei saa plagioida ja tutkimustuloksia ei saa vääristellä ja ne pitää tuoda esille oikeassa valossa niin, ettei asia vääristy. Työskentelyn aikana tulee pitää koko ajan mielessä laadunarviointi, luotettavuus sekä läpinäkyvyys ja pyrkimys uuden tiedon tuottamiseen. Tutkija ei myöskään saa piilotella katsauksessa esille tulleita mahdollisia pulmia, vaan ne on saatettava esille katsauksen arviointiosuudessa. (Vilka 2023, 99.)

Eurooppalaisen tutkimuseettisen ohjeistuksen mukaan tutkijoita on ohjaamassa neljä hyvän tieteellisen käytännön periaatetta, joita tutkimusta tehdessä tulisi noudattaa. Niitä ovat: luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto. Vain näitä periaatteita noudattamalla tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävä ja luotettava sekä sen tulokset uskottavia. Hyvästä tieteellisestä käytännön noudattamisesta vastaa jokainen tutkija pääsääntöisesti itse. Luotettavuudella tarkoitetaan tieteellisen toiminnan laadun varmistamista suunnittelussa, menetelmissä, analyyseissä ja voimavarojen käytössä. Rehellisyydellä tarkoitetaan toimintaa, jossa suunnitellaan, toteutetaan, raportoidaan ja viestitään avoimesti, oikeudenmukaisesti sekä puolueettomasti. Arvostus tutkimuksessa on sen osoittamista muita tutkijoita sekä tieteellisen tutkimuksen osapuolia kohtaan. Vastuunkanto taas tulee taas ulottua koko tieteellisen toiminnan elinkaarta kohtaan. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023, 12.)

Kaikissa kirjallisuuskatsauksissa tulisi laatua arvioida ainakin kahdella tavalla. Arvioida tulisi alkuperäisten tutkimusten laatua sekä yleisesti kirjallisuuskatsauksen laatua. (Vilkkä 2023, 92.) Kirjallisuuskatsauksessa mukana olevat tutkimusartikkelit ja tutkimukset täyttävät kaikki sisäänotto ja poissulkukriteerit. Kirjallisuuskatsauksessa on myös riittävä määrä tutkimuksia mukana, koska nähtävissä oli aineiston kylläntyminen eli saturaatio. Tällöin tutkimuksista esiin tulleet asiat alkoivat toistua eikä uusia tuloksia enää tullut.

Kirjallisuuskatsaus on tehty noudattaen hyviä tieteellisiä käytäntöjä, luotettavuutta, rehellisyyttä, arvostusta ja vastuunkantoa. Analyysi on pyritty tekemään avoimesti ja puolueettomasti ja niin hakuprosessi kuin analyysi on pyritty kuvaamaan mahdollisimman ymmärrettävästi. Kirjallisuuskatsaus on koottu jo valmiista aineistosta, jolloin mukana ei ole ollut henkilöitä, mikä vaatisi tarkempaa eettistä tarkastelua. Kuitenkin eettisiä tieteellisiä käytäntöjä on kunnioitettu, kuten tunnustettu ja kunnioitettu muiden tutkijoiden tutkimuksia.

4 Vanhemman yksilöllisiin ominaisuuksiin perustuva vaikutus

4.1 Läsä oleva ja emotionaalinen vanhemmuus

Vanhemmuuden katsotaan tulevan sisältää myönteistä kehitystä tukevaa vuorovaikutusta (Piha & Aaltonen 2025, 154) sekä yhteenkuuluvuutta lämpöä ja rakkautta (Pulkkinen 2022, 135). Lähes jokaisessa katsauksen tutkimuksessa nousi esille erilaisia teemoja läsnä olemisen ja emotionaalisen tunnesiteen vaikutuksesta suojaavasti myös nuoren päihde- käyttöön. Merkitystä on sekä vanhempien ja lasten välisellä suhteella (Shek ym. 2020, 67; Russell & Gordon 2017, 1031; Pasma ym. 2023, 204), että koko perheen sisäisellä lämpimällä tunteella ja yhteen kuuluvuudella (Tur-Porcat ym. 2018, 143; Pirskanen 2016, 141).

Perhe, jossa vanhemmat ja nuori ovat hyvässä vuorovaikutuksessa ja heillä on keskenään lämmin side, ehkäisee nuoren ongelmakäyttäytymistä ja päihteiden käyttöä. Kun taas perheet, joissa vanhemman ja lapsen side on huono, nuoret kokevat vanhemmat etäisiksi, vihamielisiksi ja välinpitämättömiksi. Tämä johtaa nuorella negatiivisiin tunteisiin ja nuoren on vaikea sopeutua ja hän saattaa tehdä selviytymiselleen oman strategian kuten päihteiden käytön. (Shek ym. 2020, 67.) Russell ja Gordon (2017, 1031) tutkimuksessaan tuovat esiin havainnon siitä, että jos nuorella on vanhempien kanssa luottamuksellinen suhde ja he kokevat kuuluvansa oleellisena osana perheyhteisöön, pystyvät he todennäköisemmin kertomaan asioistaan ja mahdollisesta päihteiden käytöstä. Tällöin nuoren ja vanhemman välinen tunneyhteys nähdään suojaavan nuorta. Myös Pasma ynnä muut (2023, 204) toteavat hyvän nuoren ja vanhempien välisen suhteen tukevan päihteettömyyttä. Hyvä suhde vanhemman ja nuoren välillä on myös yhdistetty nuoren parempaan mielenterveyteen ja itsehillinnän kehitykseen. Tällaisen suhteen omaavat nuoret ovat usein taipuvaisempia noudattamaan vanhempien asettamia rajoja. Tämä sama ilmiö, jossa nuoret elävät lämpimässä perheympäristössä ja ovat sitoutuneita vanhempien asettamiin rajoihin, tulee esiin myös Tur-Porcat ynnä muiden (2018, 143) tutkimuksessa. Toisaalta taas Russell ja Gordon (2017, 1031) tutkimuksessa tulee esiin, että mitä pidemmälle murrosikä menee niin sitä vähemmän saattaa vanhemman ja nuoren välinen suhde vaikuttaa päihteiden käyttöön. Meisel ja Craig (2022, 1140) kirjoittavat, kuinka nuoret arvostavat

kovasti läheistä suhdetta sekä ystävien että vanhempien kanssa. Läheinen suhde vanhempien kanssa usein estää nuorta joutumasta ryhmiin, joihin liittyy päihteiden käyttöä. Lämpimien ihmissuhteiden tärkeys lapsen ja nuoren kehityksessä on tunnistettu jo pitkään. Esimerkiksi Pulkkinen (2022, 11) kuvaa kiintymyssuhdetta johonkin turvalliseen aikuiseseen keskeisenä tekijänä lapsen kehitykselle.

Maunu (2014, 195–198) kirjoittaa, kuinka päihteiden käyttö liittyy pitkälti tunneperäiseen tapaan toimia. Päihteitä ei käytetä järki syistä, vaan päihteiden käyttö on emotionaalista toimintaa. Tunteet viestivät ihmisten sosiaalisissa suhteissa esiintyvää lämpöä. Silloin, kun ihminen kokee yhteenkuuluvuuden tunnetta ja turvaa, voidaan ajatella hänen sosiaalisten suhteiden olevan kunnossa. Jos taas ihminen kokee olonsa vieraaksi ja ulkopuoliseksi sosiaalisissa suhteissaan, aiheuttaa se yksinäisyyttä, vihamielisyyttä ja masennuksen tunnetta. Tällöin ihminen tietää hänen sosiaalisten suhteiden olevan uhattuna. Ihminen tulisi kokea hyviä tunteita ryhmään kuuluvuudesta ja hänen tulee viihtyä ryhmässä ja kokea, että se on häntä varten. Nuoret ovat kuvanneet yhdeksi päihteiden käytön syyksi hyvän fiiliksen saamisen ja sen, että on hauskaa. Hauskuuden ydin ajatus taas on se, että ihminen kokee olevansa tärkeä osa jotakin yhteisöä. Tähän taas liittyy hyvin vahvasti yhteenkuuluvuuden tunne. Perheen yhteisestä tekemisestä, arjen rutiineista ja rakenteista koostuu myös Pirskasen ja Järvinen-Tassopouloksen (2021, 24) mukaan tärkeä vakauden rakentaminen ja tällainen läsnä oleva vanhemmuus kuvautuu yhtenä keskeisenä päihteiltä suojaavana tekijänä.

Pirskasen ynnä muiden (2016, 141) tutkimus tukee myös emotionaalisen vanhemmuuden tärkeyttä. Nuoren kokemus kodista, jossa osoitetaan rakkautta ja välitetään toisista voi vaikuttaa nuoren päihteiden käyttöön ja käytön aloittamiseen. Vaikka nuoruutta pidetään aikana, kun vanhemmista aletaan irrottautumaan, tarvitsee nuori kuitenkin läheisyyttä ja osoituksia siitä, että hänestä välitetään. Tunteiden näyttäminen sekä niistä keskusteleminen yhteisesti näyttäytyi tärkeänä osana vanhemmuutta ja nuoren hyvinvointia. Myös Raitasalo ynnä muut (2021, 124) toteavat, että nuoren päihteidenkäytön kuten kannabiksen käytön aloittamiseen vaikuttavaa usein vanhempien kasvatusote. Etenkin nuoren ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen puuttuminen tai heikkous on nähty lisäävän riskiä päihteidenkäytölle.

Hyvän ja arvostavan vuorovaikutuksen on todettu useissa tutkimuksissa olevan kaikessa muutoksessa ja asioiden ymmärtämisessä sekä henkisessä kasvussa yksi merkittävimpiä tekijöitä (Maunu 2014; Pirskanen ym. 2016, 141; Meisel & Colder 2022, 1140). Pirskanen ynnä muiden (2016, 141–142) tutkimuksessa kokonaisvaltaisesti tuli esiin, että juuri neuvottelevuutta pidettiin hyvänä lähtökohtana nuoren kasvatuksessa. Hyvässä vuorovaikutuksessa nuoren kanssa yhdessä keskustellaan ja tehdään yhteisiä päätöksiä. Kuitenkin tärkeää on, että vanhemmilla pysyy viimesijainen vastuu asioista. Yhdessä tehdyt säännöt ja rajat nähtiin luovan turvallisuutta. Vuorovaikutuksen ohella tunneside nuoren ja lapsen välillä nousi tärkeään rooliin. Vanhemmat myös miettivät keinoja, joilla pysytään näyttämään hellyyttä. Tällöisiä keinoja oli muun muassa niska- ja jalkahieronta.

4.2 Lapsen asioista kiinnostunut vanhemmuus

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983 3§, 4§) velvoittaa vanhemman tai huoltajan turvaamaan lapsen kehitys tukeutumalla päätöksissään myös lapsen mielipiteisiin. Decin ja Ryanin (1985)⁵ itsemääräämisteorian mukaan vanhempien tulee tukea lasta, antamalla positiivista palautetta ja rohkaisemalla lapsen kykyä tehdä myös itse valintoja, samalla kun luovat rajoja ja struktuuria (Pulkkinen 2022, 135–137).

Tutkimuksissa esiin tuli, ettei vanhemmat olleet useinkaan tietoisia nuorten päihteiden käytöstä tai muista menemisistä niiden nuorten kohdalla, joilla on päihteiden ongelmakäyttöä. Vanhempien tietämättömyys myös lisäsi päihteidenkäytön riskiä. (Pirskanen ym. 2012; Järvinen-Tassopoulos & Raitasalo 2017; Russell & Gordon 2017; Shek ym. 2020, Pugh 2023.) Nuoret, joilla oli päihteiden riskikäyttöä, tiedostivat etteivät heidän vanhemmat olleet tietoisia heidän päihteiden käytöstään tai menemisistään (Pirskanen ym. 2012, 333). Paskan ynnä muut (2023, 404) tutkimuksessaan tuovat esiin, että vanhempien alhainen osallistuminen nuoren asioihin lisää merkittävästi päihteidenkäytön riskiä. Tähän liittyy vanhemman tietäminen nuoren olinpaikasta ja niistä kiinnostuminen ja kysyminen sekä houkuttelemine muiden asioiden äärelle.

---

⁵ Deci Edward & Ryan, Richard (1985) *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*. Berlin: Springer Science & Business Media. <https://doi.org/10.1007/978-1-4899-2271-7>

Vaikka kaveripiirin vaikutus lisää tietoisesti riskiä nuorten päihteidenkäytölle, niin hyvät perheolosuhteet usein suojaavat nuorta kaveripiirin negatiivisilta vaikutuksilta. Myös vanhempien tietoisuus siitä, miten nuoret viettävät iltojaan, vähentää päihteiden käytön riskiä. (Järvinen-Tassopoulos & Raitasalo 2017, 192.) Suojeleva ja lapsen elämään osallistuva vanhempi voi auttaa nuorta ehkäisemään ja välttämään päihteiden käyttöä (Pugh & Richter 2023, 916).

Vanhempien valvonnalla nähdään olevan iso merkitys myös nuorten päihteiden käytön ehkäisemisessä. Valvonta sekä hyvä suhde nuoren kanssa mahdollistaa ongelmakäyttäytymisen vähenemisen ja täten vaikuttaa päihteidenkäyttöön ehkäisevästi. Vanhempien valvonta suojelee nuorta altistumasta myös huonoon kaveriseuraan, joka muodostaa suuren riskin päihteiden käytölle. Erityisesti Shekin ynnä muiden (2020, 71.) tutkimuksessa nähtiin äidin ja nuoren välisen suhteen ja äidin kotrollonin tukevan nuoren päihteettömyyttä. Äitien osuus nähtiin merkityksellisenä äitien ollessa useimmiten emotionaalisesti niin sanotusti ilmaisuvoimaisempia ja sosiaalisesti myös lähempänä nuorta kuin isät.

Maccobyn ja Martinin (1983)⁶ Baumrindin (1971)⁷ kolmen kasvatustyylin rinnalle nostama “laiminlyönti” on välinpitämättömyyttä ja kiinnostumattomuutta lapsen asioista. Lasta ei tällöin valvota lainkaan. (Pulkkinen 2022, 132–134.) Välinpitämätön vanhemmuuden tyyli nousi tutkimuksissa esiin päihdekäytön riskitekijänä. Mitä vähemmän nuoret saavat vanhemman huomiota ja tukea sekä heidän väliltään puuttuu vuorovaikutus, sitä enemmän he kokevat välinpitämättömyyttä vanhempien puolelta. Usein välinpitämättömyydellä on erityisen huono vaikutus nuoren päihteiden käyttöön. Erityisen huono vaikutus vanhempien välinpitämättömyydellä on, jos se kohdistuu nimenomaan päihteiden käytön sääntöjen laiminlyöntiin. (Tur-Porcat ym. 2018, 144.)

---

⁶ Maccoby, Eleanor, & Martin, Joyce (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction.

⁷ Baumrind, Diana (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monograph*, 4, <http://dx.doi.org/10.1037/h0030372> Baumrind, Diana (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monograph*, 4, <http://dx.doi.org/10.1037/h0030372>

Vanhemmat, jotka eivät aseta rajoja tai kerro johdonmukaisesti mitä lapselta odotetaan, eivät vastaa itsemääräämisteorian mukaiseen lapsen kyvykkyyden tarpeeseen (Pulkkinen 2022, 135–137). Epäjohdonmukaista kasvatusta ja esimerkiksi epäjohdonmukaista kurinpitoa Niemelä (2025, 341) kutsuu vanhemmuuden puutteeksi. Tämä on omiaan lisäämään päihdekäytön aloittamisen riskiä. Rajojen asettaminen ja niistä kiinni pitäminen tulee esille myös useissa vanhemmuuden teorioissa (Pallasmaa 2024, 17–18; Pulkkinen 2022, 132–134).

4.3 Vanhempi tukena lapsen elämässä

Decin ja Ryanin (1985)⁸ itsemääräämisteoriassa vanhempi vastaa nuoren tarpeisiin. Yksi näistä tarpeista on yhteenkuuluvuuden tarve, joka vaatii herkkyyden osoittaminen lapsen asioita kohtaan antamalla tukea ja lämpöä, kun lapsi sitä tarvitsee. (Pulkkinen 2022, 135–137.) Vanhempien henkinen tuki, luottamus, lämpö sekä lasten kanssa vietetty aika suojaavat ja voivat ehkäistä päihteiden käyttöä (Pugh & Richterb 2023, 916).

Aineistossa tämä tulee esiin esimerkiksi Russelin ja Gordonin (2017, 1031) sekä Meiselin ja Colderin (2022, 144) tutkimuksissa. Perheympäristö, jossa rohkaistaan ja tuetaan sekä kommunikoidaan asioista, tukee alhaisemman päihteidenkäytön riskiä. Nuoren kasvaessa, tuen ja vuorovaikutuksen määrä vanhempien kanssa luonnollisesti vähenee. Tämän ei kuitenkaan tarvitse merkitä hylkäämiskokemusta nuorella vaan vanhemman tuleekin pitää huoli siitä, ettei nuori näin ajattele. Vanhemmat ovat silti tärkeä osa nuoren elämässä ja jopa perushoidossa. Nuorta täytyy valmistaa itsenäistymiseen ja vanhemman tulee vastata näihin tarpeisiin. (Meisel & Colder 2022, 144.)

Nuoren kasvaessa hänen hyvien puoliensa korostaminen ja vahvuuksien näkeminen on tärkeää. Nuoren energiaa ja potentiaalia tulee pyrkiä ohjaamaan hyvään ennemmin kuin huonoihin asioihin. (Lesojeff 2013, 109.) Erilaiset nuorten yksilölliset voimavarat näh-

---

⁸ Deci Edward & Ryan, Richard (1985) *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*. Berlin: Springer Science & Business Media. <https://doi.org/10.1007/978-1-4899-2271-7>

dään aineistossa suojaavina tekijöinä nuorten päihteettömyydessä sekä edistävän päihteettömyyden jatkumista. Tällaisia yksilöllisiä ominaisuuksia ja voimavaroja on hyvä itsetunto, sosiaaliset taidot, selviytymistaidot, elämänhallinta sekä kaikki tiedolliset valmiudet. Vanhemmat pystyvät omalla toiminnallaan tukemaan ja vahvistamaan nuoren yksilöllisiä ominaisuuksia. Vanhemmuuden tuki itsessään nähdään myös ulkoisena voimavarana, joka edistää nuoren päihteettömyyttä (Järvinen-Tassopoulos & Raitasalo 2017, 192).

4.4 Vaativa vanhemmuus

Vanhemmuutta määritellään myös Decian ja Ryanin (1985)⁹ itsemääräämisteorian mukaan. Vanhempien tulee vastata lapsen kyvykkyyden sekä autonomian tarpeeseen. Selkeät rajat, mutta rohkaisu niiden sisällä omien ratkaisujen tekemiseen tukee näitä tarpeita. Epäjohdonmukaisuus ja liiallinen kontrolli jättävät näihin tarpeisiin vastaamatta. (Pulkkinen 2022, 135–137.)

Baumrindin (1971)¹⁰ teorian mukaan autoritääriin vanhemmuus on liian tiukkaa ja kykenemätöntä keskusteluun tai lapsen tunteiden tai taitojen huomiointiin. Aineistossa tämä autoritääriin, liian vaativa vanhemmuus nähtiin altistavana tekijä nuoren päihneiden käytölle monessa tutkimuksessa. (Pulkkinen 2022; Vazsonyi & Javakhishvili 2023; Maunu 2014.) Autoritaarinen vanhemmuus lisää päihneiden käytön riskiä, koska tällöin usein vanhemman ja nuoren välinen suhde kärsii, joka osaltaan lisää päihderiskiä (Tur-Porcet 2018, 143). Jos vanhempi ei ymmärrä tai pysty kunnioittamaan nuorta ja kuuntelemaan tätä, ei tällöin voi syntyä kokemusta turvallisuudesta yhteiskuuluvuudesta. Usein vanhemman ankara ja epämiellyttävä vuorovaikutus ja vanhemmuuden tyyli voi ajaa nuoren etsimään positiivista yhteiskuuluvuuden tunnetta hauskanpidosta ja päihteenkäytöstä. (Maunu 2014, 202.)

---

⁹ Deci Edward & Ryan, Richard (1985) *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*. Berlin: Springer Science & Business Media. <https://doi.org/10.1007/978-1-4899-2271-7>

¹⁰ Baumrind, Diana (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monograph*, 4, <http://dx.doi.org/10.1037/h0030372>

Arvovaltaisen vanhemmuuden vaikutukset nuoren päihteiden käytön altistavana tekijänä tulevat esiin myös Vazsonyi ynnä muut (2023, 313) tutkimuksessa. Toisaalta kyseinen tutkimus osoittaa, että optimaalinen vanhemmuus sisältää myös vaativuutta reagointi kyvyn ohella ja näiden yhdistelmä onkin todettu tärkeäksi. Nuoret usein haluavat neuvottelevuutta ja keskustelua heidän kanssaan asioista, haluavat he kuitenkin vanhempien toimivan myös auktoriteettina. Nuoret ajattelevat sääntöjen ja rajojen olevan tärkeitä myös päihteitä koskevissa asioissa. (Raitasalo ym. 2021, 125.)

Baurimrindin (1971)¹¹ autoritativisessa kasvatustyyliässä vanhemmat kertovat toimintansa perusteista ja asettavat selviä rajoja sekä sääntöjä, jotka vastaavat lapsen toimintakykyä (Pulkkinen 2022, 132–134). Meisel ja Colder (2022, 1140) tutkimuksessaan tuovat esiin, että nuoret, joilla oli vaativat ja asioihin herkästi reagoivat vanhemmat, saivat hyvät valmiudet muodostaa hyviä ja läheisiä suhteita turvallisiin yhteisöihin. Tämä taas vaikutti siihen, että kyseiset nuoret välttivät päihteiden käyttöä. Vanhempien reagointi ja vaativuus nähtiin tässä kohtaa erityisesti ehkäisevän päihdehaittoja, mutta myös lisäävän nuorten itsevarmuutta ja näin he pystyivät vastustamaan huonoja vaikutuksia. Vanhempien vaativuus ja herkkäreagointi eivät kuitenkaan aina pelkästään riitä suojaamaan nuorta päihteiden käytöltä. Liian autoritaarisessa ja välinpitämättömässä ympäristössä kasvilla nuorilla on usein vastuuntunnon puutetta ja vaikeuksia pysytellä johdonmukaisissa sopimuksissa. Nuori on tärkeää saada yhteisymmärrykseen ja kypsymään vastuullisuuteen.

---

¹¹ Baumrind, Diana (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monograph*, 4, <http://dx.doi.org/10.1037/h0030372>

5 Muihin vanhemmuuden tekijöihin liittyvä vaikutus

5.1 Päihdekasvatus osana vanhemmuutta

Vanhemmuuden roolikartan (Kuvio 1.) mukaan ”elämän opettaja” roolissa vanhemman tulisi huolehtia lapsen saavan oppia elämästä, oikeasta ja väärästä sekä arvoista ja tavoista (Ylitalo 2011, 9–11). Kasvatus taas nähdään nuoreen vaikuttamisena vuorovaikutuksen keinoin (Purjo 2013, 12–13). Aineiston tutkimuksissa päihdekasvatus nähtiinkin tärkeänä osana nuoren kasvatusta ja vanhemmuutta sekä ehkäisevänä tekijänä nuoren päihteidenkäytölle. Pääasiassa vanhemmat kokivat, että heillä on vastuu nuorista ja heidän kasvatuksestaan myös päihteiden käytön osalta, eivätkä he halua olla kaverivanhempia nuorille (Pirskanen ym. 2016, 146).

Holmila ynnä muut (2016) ovat tutkineet Suomalaista päihdekasvatusta ja vanhempien vaikutusta nuorten päihdekäyttäytymiseen ”*Sata lasissa*”-hankkeessaan. Päihdekasvatus kuvautuu haastavana monisyyisenä kokonaisuutena, jossa yhdistyvät perheen arvot ja asenteet, vanhempien ja lasten välinen vuorovaikutus haasteineen sekä toimivien rajojen asettaminen ja valvonta. Päihdekasvatuksessa vanhemmuuden ja kasvatuksen yleinen tavoite, jossa nuoren kanssa neuvotellaan ja keskustellaan yhdessä, on tarpeen toteutua joka nuoren kohdalla (Pirskanen ym. 2016, 143). Avoin vuorovaikutus päihteiden käytöstä ja niihin liittyvistä asioista nähtiin ihanteellisina päihdekasvatuksen osalta (Pirskanen ym. 2016, 146). Von der Pahlen ynnä muut (2013, 117) toteavat myös päihteiden käytöstä puhumisen tarpeelliseksi. Nuoren kanssa olisi hyvä aloittaa päihteiden käytöstä puhuminen jo varhain. Avoin ja keskusteleva suhde lapsen kanssa auttaa asioiden puheeksi ottoon. Koska vanhempien on usein vaikea puhua aiheesta, voi aihetta käsitellä, vaikka esimerkkien kautta. Kotona on myös hyvä pohtia, mitkä ovat niitä asioita, joiden vuoksi nuoret usein kokeilevat päihteitä ja mitä niistä tilanteista voi seurata.

Usein päihdekasvatus ajatellaan niin, että aikuinen kertoo nuorelle päihteistä ja niiden haitoista ja tämän seurauksena nuori tottelee eikä käytä päihteitä. Päihde kasvatus ei suinkaan ole aina keskustelua päihteistä, vaan siihen tärkeimpänä asiana yleisesti kuuluu hyvä vuorovaikutus nuoren kanssa. (Maunu 2014, 202.)

Holmila ym. (2016) aineistossa ”*Sata lasissa*”-hankkeesta, haasteeksi nousi vanhempien kokemus avuttomuudesta ja taitamattomuus jakaa tietoa nuorelle ymmärrettävällä tavalla (Holmila ym. 2016, 7–9). Aineistosta nousi esille myös joitain päihdekasvatuksen haasteita, kuten se, että nuorelle liiallisesti korostetaan fyysistä riippuvuutta päihteistä. Tämä saattaa kääntää nuoren näkemyksen siitä, että he eivät vain voi päihteiden käytölle mitään, koska ovat niin riippuvaisia siitä. Päihdekasvatuksessa psyykkisten ja sosiaalisten merkityksen korostaminen onkin tärkeämpää. (Maunu 2014, 2023.) Suomessa yleisesti alkoholikasvatusta on vältelty eikä sitä juurikaan oteta esiin perheen sisäisenä asiana. Se sisältää myös paljon ristiriitaisuutta (Pirskanen ym. 2016, 139; 146).

Holmilan ynnä muiden (2016) tutkimuksissa aikuisen antama malli saattoi olla ristiriitainen heidän omaan käytökseensä nähden. Tämä nähtiin päihdekasvatuksen tulosta heikentävänä tai sen mitätöivänä asiana (Holmila ym. 2016, 7–9). Vanhempien oma päihteiden käyttö ja suhde päihteisiin vaikuttaa siihen, miten he nuoria ohjaavat ja antavat päihdekasvatusta. Tällöin vaikka ohjeistukset ja neuvot päihteiden käytöstä ovatkin samoja, ohjaa tiedostamattomat käytännöt kuitenkin usein esimerkiksi sitä, kuinka vanhempi kontrolloi ja puntaroi nuoren päihteiden käytön mahdollisuutta. Vanhemmat voivat myös luoda ihanteita, joihin eivät itsekkään yllä. (Pirskanen ym. 2016, 142; 146.)

Turvallisessa ja vakaassa yhteisössä, kuten omassa perheessä, nuoren opetellessa arjen asioita nuori oppii myös sen, mikä merkitys päihteillä on kokonaisuudessa. Nuori oppii, onko arki hyvää ja tarjoaa sosiaalisuutta ja kokemuksellisuutta muutenkin kuin päihteillä paikkaamalla. (Maunu 2014, 202.) Erilaiset perheen kesken käytössä olevat tavat vaikuttavat vanhemman ja lapsen väleihin, kuten yhteiset ruokailut ja juhlat sekä tavallinen ajanvietto. Tämä on tärkeää ja myös yksi osa alkoholikasvatusta ja sitä ajatusta, miten päihteet näyttäytyvät nuoren elämässä. (Pirskanen ym. 2016, 139.)

Vanhempien oma alkoholin käyttö vaikuttaa merkittävästi siihen, miten nuoret käsittelevät alkoholinkäyttöä ja miten sallivia vanhemmat ovat nuorten päihteiden käytölle. Vanhemmat, jotka eivät käytä alkoholia ovat usein tiukempia alkoholin käyttö sääntöjen ja sen käytön seuraamisen suhteen. (Ennett ym. 2013, 699.) Aineistosta nousi esiin tarve reagoida. Vaikka vanhempien oma suhtautuminen päihteisiin olisi millainen, tulee nuoren päihteiden käyttöön reagoida heti. Reagoiminen on myös osa päihdekasvatusta. Aikuisen

tulee myös seurata tilannetta ja sen mahdollista kehittymistä. Jos päihteiden käyttö jatkuu, tulee siihen puuttua voimakkaammin. (Von der Pahlen ym. 2013, 117.) Pirskasen ynnä muiden tutkimuksessa tuli esille vaihtelua päihteisiin reagoinnissa liittyen vanhempien omaan päihteiden käyttöön. (Pirskanen ym. 2016, 146.) Rajoittamisen keinona vanhemmat voivat käyttää myös esimerkiksi kotiintuloaikojen määrittämistä. Rajoittaminen ja liika kontrollointi voivat myös aiheuttaa vastarintaa ja päin vastaista toimintaa kuin mihin pyritään. Tämän vuoksi kasvatuksellisenä keinona on tärkeää ylläpitää luottamusta ja keskusteluyhteyttä. (Raitasalo ym. 2021, 122–123.)

Pirskanen ynnä muiden tutkimuksessa yhtenä osiona todettiin nuorten keskustelevan mielellään terveydenhoitajan kanssa päihteisiin liittyvistä asioista. Nuoret tarvitsevat kuitenkin lisää itsetunnon vahvistamista ja luottamusta, jotta omista asioistaan pystyvät kertomaan. (Pirskanen ym. 2012, 336–337.)

5.2 Vanhemman oma päihteiden käyttö vaikuttavana tekijänä

Mikäli kasvatuksen perusta on vanhempien esimerkissä, kuten Pulkkinen (2022, 121) toteaa, Lesojeffin ynnä muiden (2012, 52–55) mukaan sen tulee perustus eettiseen totuuteen siitä, mitä vanhempien oma liiallinen päihteiden käyttö merkitsee. Vanhempien alkoholin käyttö on myös usein verrannollinen lapsen alkoholin käytön aloittamisen alhaiseen ikään. Alhainen ikä taas lisää riskiä myöhemmällä iällä riippuvuuksille (Ennett ym. 2013, 699). Vanhempien päihdekäyttöön liittyy myös muita riskejä, kuten toimeentulo, perheväkivalta ja mielenterveydenhäiriöt. Päihteiden käytön alaisena vanhemman käytös muuttuu ja hän on arvaamaton. Tällöin vanhempi ei voi toimia riittävän hyvänä vanhempana ja myös vanhemman ja nuoren välinen suhde kärsii. (Puura 2025, 93.) Pirskanen ja Järvinen-Tassopoulos (2021, 17; 22) kirjoittavat myös, että kaikki riippuvuudet ja päihteiden käyttö vaikuttavat aina perheenjäseniin. Vaikutus on sen mukainen, oliko kyseessä puoliso, lapsi, vanhempi vai esimerkiksi muu sukulainen. Kokemukset voivat olla vaikeita ja aiheuttaa eriarvoisuuden kokemista perheessä. Päihteiden käyttö ja riippuvuus voi vanhemmilla johtaa esimerkiksi työttömyyteen ja syrjäytymiseen. Monesti päihteiden käyttö saattaa aiheuttaa häpeää ja salailua perheessä. Niemelä (2025, 341) tuo esiin vanhempien oman päihteiden käytön lisäävän myös nuoren päihteiden käytön riskiä. Tällöin nuorella voi olla myös helpompi saada päihteitä käsiinsä.

Useassa aineistossa vanhempien runsas päihteiden käyttö nousi esiin negatiivisesti vaikuttavana tekijänä. Runsas päihteiden käyttö johti usein sallivampaan asenteeseen päihteiden käyttöä kohtaan sekä mallioppimiseen. (Von der Pahlen ym. 2013; Pirskanen ym. 2016; Pugh & Richter 2023; Pasman ym. 2023.)

Joskus myös vanhempien oma käyttö on ristiriidassa siihen nähden, mitä he toivovat lapseltaan (Pirskanen ym. 2016, 146.) Raitasalo ynnä muut (2021, 121) toteavat, että jännite, jotka päihdekasvatuksessa usein on läsnä, liittyvät vanhempien omaan päihteidenkäyttöön. Vanhemmat eivät usein tiedosta heidän omien asenteiden ja mallin vaikuttavan nuoren päihteidenkäytön tilaan. Tilanteet, joissa myös vanhemmat käyttävät päihteitä, johtavat usein salailuun, josta helposti tulee perheen sisällä vallitseva tapa. (Holmila ym. 2016, 7–9.) Tämä tuli esille myös muun muassa Pirskasen ynnä muiden (2016) tutkimuksessa, missä toiset vanhemmat eivät yhdistäneet omaa alkoholin käyttöä ja kotoa näytettyä esimerkkiä siihen, miten nuori itse käyttää alkoholia. Vaihtelua siitä, miten vanhemmat antavat päihteidenkäytön mallia, oli paljon. Osa Pirskasen ynnä muiden (2016) haastattelemista vanhemmista kokivat, että lapsen kohtuullisen alkoholin käytön seuranta voisi auttaa luomaan omaa kohtuullista käyttöä, kun taas osa oli vahvasti sitä mieltä, ettei lapsen kuulu koskaan nähdä vanhempiensa alkoholin käyttöä.

5.3 Lapselle tarjotun kasvuympäristön vaikutus

Lapselle ja nuorelle kuulumisen perheeseen sekä muihin sosiaalisiin ryhmiin on tärkeä osa hyvinvointia (Pulkinen 2022, 286–287). Kun ihminen ajautuu irralleen yhteiskunnasta, puhutaan syrjäytymisestä. Ongelmat usein kasautuvat lumipallon lailla kasvaen alkaen esimerkiksi kouluhaasteista, johtuen haasteisiin jatko-opinnoissa, työllistymisessä ja työhön pääsemisessä ja siitä edelleen taloudellisiin haasteisiin ja kokonais hyvinvointiin. (Lehtonen & Kallunki 2013, 130.) Nuorten syrjäytymisestä puhutaan tänä päivänä paljon ja se on usein yhteydessä päihdehäiriöön (Paananen ym. 2019, 115). Kokemus irrallaan olemisesta yhteisöistä tai muista kokonaisuuksista on yksi päihteidenkäytölle altistavista asioista. Tällaisena kokonaisuutena tai yhteisönä voidaan ajatella ystävä ja harrasteipiirien ohella tietenkin perhettä, mutta myös asuinalueita. (Maunu 2014, 195–198.)

Yhteisöistä voi muodostua nuorelle sekä suojaava että haittaava tekijä. Pulkkisen (2022, 11) mukaan läheiset ihmissuhteet voivat vaikuttaa nuoreen joko myönteisesti tai kielteisesti. Tämä riippuu ihmissuhteen tai yhteisön asenteesta ja vaikutuksesta. Maunu (2014, 199–200) kirjoittaa että, mikäli yhteisöt eivät tarjoa nuorelle turvaa ja pidä häntä onnellisena, voivat päihteet tarjota helpotusta tilanteeseen. Toisaalta nuorella voi olla tarjolla paljonkin yhteisöjä, jotka tarjoavat yhteenkuuluvuuden tunnetta. Monesti kuitenkin nuoren ajautuessa päihteiden käyttöön voidaan huomata tarjolla olevien yhteisöiden vievän nuorta kohti päihteidenkäyttöä. Myös Russell ja Gordon (2017, 1032) toteavat asuinalueen ja kouluyhteisöiden vaikutuksen riskiksi päihteiden käytölle. Jos yhteisössä kuten asuinalueella hyväksytään päihteiden käyttö ja tämä on yleistä, kokee nuori kuuluvansa siihen yhteisön ja omaksuu sen kulttuurin. Järvinen-Tassoupoulus ynnä muut (2017, 188) tutkimuksessaan totesivat myös alkoholin käyttöön lisäävästi vaikuttavan kavereiden kanssa olemisen sekä heidän alkoholin käytön. Alkoholin käytön riskiä taas pienensivät päivittäinen harrastaminen.

6 Johtopäätökset ja pohdinta

Tutkimustehtävänäni oli vanhemmuuden ja nuorten haitallisen päihteidenkäytön yhteyden tarkastelu. Tarkennetut tutkimuskysymykseni olivat: 1. Millainen vanhemmuus nähdään aikaisempien tutkimusten valossa suojaavan nuorta haitalliselta päihteiden käytöltä? sekä 2. Millaisen vanhemmuuden nähdään aikaisempien tutkimusten valossa altistavan nuorta haitalliselle päihteiden käytölle? Tutkimuskysymykset limittyivät toisiinsa ja olivat käänteisiä toisiinsa nähden, jonka vuoksi myös tutkimustulokset limittyivät keskenään. Samat ja saman kaltaiset teemat nousivat lähes jokaisessa tutkimuksessa esiin. Tämän vuoksi voidaan päätellä, että kirjallisuuskatsauksessa on löydetty oikeat teemat vastaamaan tutkimuskysymykseen.

Tulosten esittämistä johdonmukaisesti ja selkeästi haastoi asioiden vahva liittyminen toisiinsa. Moni esiin noussut teema näyttäytyi sekä tukevana että haittaavana, riippuen siitä miten vanhempi sitä toteutti. Yhtäläisyys on nähtävissä aiemmin analyysikuvauksen yhteydessä esitetystä taulukosta 5. Taulukko 5. kuvaa myös hyvin sitä, miten suojaavia tekijöitä oli tunnistettu tutkimuksissa enemmän. Tämän lisäksi jokaiseen teemaan liittyi vahvasti vuorovaikutus. Hyvä vuorovaikutus suhde lapsen ja vanhemman välillä näytti aina ennestään nostavan positiivisessa mielessä suojaavia elementtejä, kun taas huono vuorovaikutus entisestään huononsi haittaavia. Huono vuorovaikutussuhde voisi siis myös heikentää muuten suojaavaa tekijää.

Oheisessa kuviossa (Kuvio 5.) olen pyrkinyt kuvaamaan vanhemmuuden suojaavat ja altistavat tekijät samaan kuvaan janoiksi, joissa jokainen vanhemmuus sijoittuu johonkin janan varrella kunkin elementin kohdalla. Koska mitään numeraalisia arvoja ei voida määrittellä, on kuva ainoastaan tehty kuvaamaan sitä, miten riskit kasvavat sen myötä mitä enemmän oikealle siirrytään.

Suojaava vanhemmuus	Altistava vanhemmuus
Läsnäolo	Etäisyys, poissaolevuus
Lämpö ja emotionaalisuus	Haastava tai puuttuva tunneside
Avoin vuorovaikutus	Luottamuspula, riittävyys
Kiinnostus lapsen asioista	Välinpitämättömyys, rajattomuus
Lempeä tiukkuus	Liiallinen vaativuus
Päihderajat ja valistus	Salliva päihdeasenne
Ei päihdehaastetta	Oma päihdehaaste
Tukeva kasvuympäristö Kuuluminen	Turvaton kasvuympäristö Irrallisuus yhteisöstä

Kuvio 5. Vanhemmuuden suojaavat ja altistavat tekijät

Vaikka täydellisessä vanhemmuudessa kaikki nämä suojaavat elementit toteutuisivat täysin, on hyvä pohtia kaikkia kokonaisuutena. Mikäli joku elementeistä ei toteudu, voisiko muita vahvistamalla kuitenkin pystyä riittävästi tukemaan.

Tuloksia voidaan pohtia myös vanhemmuuden roolien kautta (Kuvio 1). Jokainen tutkimustulos liittyi oleellisesti johonkin vanhemmuuden rooliin. *Huoltajan* roolissa vanhempi vastaa lain vaatimasta hoivasta ja huolenpidosta. Tutkimuksesta saaduista tuloksista huoltajan roolin sisälle kuuluu siis lapsen tukeminen ja turvana oleminen. Rajojen asettaminen on oma roolinsa mutta jos ajatellaan huoltajan roolin velvoitetta pitää lapsi turvassa, menee esimerkiksi lapsen liikkumisesta tietäminen ja niiden kontrollointi molempien näiden roolien alle. *Rajojen asettajan* roolista käsin vanhempi antaa kaikkeen nuoren elämään turvalliset rajat ja myös valvoo niiden noudattamista. Käänteisesti liian tiukat rajat eli ankara vanhemmuus saattaa taas lisätä riskiä turvautua päihteisiin. Tutkimuksissa tuli esille tarve pyrkiä vaikuttamaan ympäristön turvallisuuteen. Myös masentava ja lannistava elinympäristö lisäävät riskiä päihdekäytölle. Vanhemman huoltajan rooliin voisi ajatella sisältyvän virikkeellisen ja turvallisen elinympäristön tarjoamiseen.

Rakkauden antajana vanhemman tulee olla emotionaalisesti siteessä nuoreen ja antaa läsnäoloaan. Läsnä oleva ja emotionaalinen vanhemmuus nousivat tutkimustuloksissa esille lapsen päihdeettömyyttä tukevana vanhemmuutena. Vahva rakkauden antajan rooli siis suojaa päihdehaasteilta. Läsnä olemiseen ja nuoren asioista kiinnostumiseen liittyy myös vuorovaikuttaminen ja sen laatu sekä määrä. Hyvällä vuorovaikutuksella voidaan turvata vanhemman ja lapsen välistä yhteyttä mutta myös välittää nuorelle vuorovaikutuksen taitoja. Tämä liittyy vanhemmuuden rooleista *ihmissuhdeosaajan* rooliin. Vanhempi toimii ihmissuhdeosaajana sekä sen taidon mallina lapselleen.

Mallina vanhempi toimii myös *elämän opettajan* roolissa. Tässä roolissa vanhempi opastaa eron oikean ja väärän välillä. Päihdetietoisuuden antaminen on yksi keskeinen tehtävä johdatettaessa lasta oikealle tielle. Myös päihdeasenteiden välittäminen sekä keskustelemalla että oman mallin näyttämällä liittyy elämän opettajan rooliin. Koska jokainen tutkimuksen esiin nostama elementti on asetettavissa yhden tai useamman vanhemmuuden roolin alle, voidaan ajatella vanhempien tukevan lastaan sitä paremmin, mitä paremmin he suorittavat kyseisiä rooleja.

Laki määrää lapsen vanhemman, mikäli tämä on hänen huoltajansa, huolehtimaan lapsen hyvinvoinnista ja turvasta (Lastensuojelulaki 417/2007 2§). Päihdeiden käyttö tiedetään paitsi haitalliseksi, myös kielletyksi lapsilta. Voidaan ajatella vanhempien olevan lain edessä velvollisia huolehtimaan lapsen päihdeettömyydestä. Myös YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti 15 korostaa vanhemman roolia nuoren suojelussa päihdeiden käytöltä. (YK:n lapsen oikeuksien komitea 2013, 15.) Tämän tutkimuksen aineisto on osoittanut, että vanhemman vanhemmuuden tavoilla ja teoilla on merkitystä nuoren päihdekäytöltä suojaamisessa. Voitaneen ajatella, että laki ja yleiskommentti velvoittavat vanhempia kehittämään vanhemmuuttaan siihen suuntaan, että riskit päihdekäytölle pysyisivät poissa tai mahdollisimman pieninä. Mikäli asia katsottaisiin olevan näin, tulee meidän seuraavaksi pohtia, miten vanhempien kykyä vanhemmuuteen voidaan kasvattaa ja tukea.

Hyvä, avoin ja luottamuksellinen suhde sekä avoin vuorovaikutus ovat asioita, joita on vaikea mitata. Vanhempien kanssa käytävään keskusteluun tulisi sisällyttää esimerkkejä

ja riittävästi yhteistä pohdintaa siitä, mikä vuorovaikutuksessa toimii ja mikä ei. Erityisesti murrosikäisen kohdalla näen vaarana sen, että liikaa asettaudutaan ajatukseen, että nuori ei halua kommunikoida tai on hankala, sen sijaan että pohdittaisiin omaa kykyä vuorovaikuttaa vaikeassa elämänmyllerryksessä olevan nuoren kanssa.

Vanhempien taito reflektoida omia vuorovaikutustaitojaan, mutta myös omaa esimerkkiään näyttäytyy tärkeänä. Usein oman käytöksen arviointi ja ”peiliin katsominen” on meille vaikeaa. Tärkeitä onkin miettiä, millä keinoin voitaisiin vahvistaa vanhemman rohkeutta nähdä puutteita ja keskeneräisyyttä myös itsessään. Tämän päivän vanhemmuus näyttäytyy haastavana ja työntäyteisenä. Vanhemmilta odotetaan paitsi taloudellista turvaa ja fyysistä huolenpitoa, myös emotionaalista tukea sekä sosiaalisissa taidoissa ohjaamista. Yhteiskunnalliset paineet ovat kasvaneet suuriksi ja vanhempien on tasapainoitava työelämän ja perhe-elämän välillä unohtamatta omia tarpeitaan. Epäonnistumisen tai vajavaisuuden myöntäminen onnistumisia ja menestystä odottavana aikana on vaikeaa varmasti jokaiselle. Vanhempien rohkeutta pyytää apua ja myöntää vaikeutensa tulisi tukea laajasti myös esimerkiksi median taholta. On tärkeää, että vanhemmat huolehtisivat myös omasta hyvinvoinnistaan, koska se heijastuu suoraan siihen, kuinka hyvin he voivat tukea lasten kasvua ja kehitystä. Vanhemmuuteen liitettyihin asenteisiin vaikuttaminen voisi myös auttaa ihmisiä ymmärtämään, että vanhemmuus on matka ja siinä kehitytään eikä olla koskaan valmiita.

Vanhemmat tarvitsevat myös tietoa päihteistä ja niiden vaikutuksista ja riskeistä sekä siitä, miten niistä tulisi puhua nuorten kanssa. Kuten aikaisemmin jo todettiin, monet vanhemmuuden osatekijät vaikuttavat nuorten päihteidenkäyttöön altistavasti tai siltä suojavasti eikä mikään tekijä yksin selitä nuoren haitallisen päihteiden käytön alkamista. Von der Pahlen ynnä muut (2013, 119) kirjoittavat, että usein suurin riski altistua päihteiden käytölle on niillä nuorilla, joilla on useita riskitekijöitä. Semmoisia riskitekijöitä, jotka nuorella voi olla, jotka eivät liity vanhemmuuteen tai vanhemman tarjoamaan kasvuympäristöön liittyvät muun muassa nuoren persoonallisuuteen ja perinnöllisiin taipumuksiin.

Mediassa puhutaan paljon siitä, miten huonosti suomen nuoret voivat. THL:n tilasto raportti kertoo, että huostaanotot ovat viime aikoina lähteneet taas lisääntymään. Huostaanottojen määrä väheni vuosina 2019–2022 13%. Kuitenkin vuonna 2023 huostaanottojen

määrä lähti taas kasvuun. Huostaanotot ovat yleisimpiä 13–17-vuotiailla. (THL 2024b, 3.) Saariluoman ynnä muiden (2021) tutkimuksessa, joka kartoitti kouluterveyskyselyn vastauksi, huomattiin, että sijoitettuna olevat lapset suhtautuivat päihteiden käyttöön myönteisemmin kuin muut lapset. Lasten mielenterveysongelmat ja alkoholi sekä lääkkeiden käyttö nähtiin olevan usein huostaanottojen taustalla. (Saariluoma ym. 2021, 6–7.) Nuorten itsetuhoisuus taas on moninainen ilmiö, joka aiheuttaa usein monenlaisia negatiivisia seurauksia. Itsetuhoisuus voi ilmetä monilla eri tavoilla mutta usein siihen liittyy päihteiden vahingollista käyttämistä. Itsetuhoisuuden syyt voivat liittyä, joko nuoreen itseensä, perheeseen, ympäristöön tai yhteiskuntaan. (Salmi ym. 2018, 166.)

Tiedämme päihteiden lisäävän riskiä nuorten pahoin voinnille. Tiedämme myös vanhempien vastuusta ja velvollisuudesta estää nuorten pahoinvointia kykynsä mukaan. Tutkimusaineisto nosti esiin vanhempien asettamien rajojen ja niiden loogisen noudattamisen tärkeyden. Samaan aikaan toteamme, että nuoren on tärkeää kuulua johonkin yhteisöön eikä liika ankaruuskaan ole hyväksi. Miten vanhempi osaa tasapainoilla tämän keskellä ja tehdä oikeita rajaavia, muttei liian rajaavia päätöksiä. Islannissa nuorten hälyttävään päihteiden käyttöön puututtiin valtion taholta 1990-luvun alussa. Maassa määriteltiin yhdessä ikäryhmille kotiintuloajat ja myös nuorten harrastetoimintaa alettiin aktiivisemmin tukea valtion toimesta. Nämä toimet näyttivät auttavan merkittävästi. (Kiilakoski ym. 2020.) Suomessa aiemmin koko kylä ja yhteisö kasvatti lapsia. Tästä ollaan maailman muuttuessa paljon vieraannuttu. (Pöyhönen & Livingstone 2023, 16.) Itsemääräämisoikeus ja yksilön vapaus ovat nykyään yhteiskunnassa hyvin vahvoilla olevia arvoja ja käytännön sosiaalityössä tuleekin pohtia, antaako liiallinen yksilöön luottaminen ongelmille lisää kasvualustaa tilanteessa missä yksilö ei tee hyviä valintoja. Yhtenä esimerkkinä tästä voisi olla lastensuojelulain muutos, missä rajoitustoimia tarkennettiin yksilön oikeuksiin nojaten. Niin tärkeää kuin tämä onkin, hankaloitui lastensuojelulaitosten työ esimerkiksi nuorten turvaamisessa heidän hatkatessaan tai nuorten päihdehaitoilta turvaaminen laitosten sisällä. (STM 2020.)

Sosiaalityön kentällä ollaan usein sensitiivisten asioiden äärellä ja joskus puheeksi ottamisen ja jopa neuvojen antamisen vaikeus näyttäytyy jopa työtä tai työhyvinvointia haittaavana tekijänä. Vastapuoli voi helposti suuttua tai sivuuttaa neuvot. Tutkimustulosten ja teorian tarkastelu antaa mahdollisuuden lähestyä asioita yksilötilannetta yleisemmästä

näkökulmasta ja asian esittäminen saattaa helpottaa. Tämä aineisto antaa tietoa siitä, miten vanhemmat voivat auttaa nuortaan suojautumaan päihteiltä. On varma, etteivät keinot aina toimi. Tieto eri keinoista antaa kuitenkin mahdollisuuden arvioida niiden tilannetta perheessä ja keskittää voimavaroja ja korjaavia toimia niihin osa-alueisiin, missä löytyy eniten puutteita tai toisaalta niihin, mitkä ovat korjattavissa. Monia suojaavia elementtejä voi nuorelle tarjota muutkin turvalliset aikuiset kuin vanhemmat, esimerkiksi isovanhemmat. Tällainen laaja katsontakanta sopii hyvin sosiaalityön yleiseen toimintatapaan. Myös nuorten päihdehoidon kannalta on tärkeää tunnistaa suojaavia asioita nuoren elämässä (Von der Pahlen ym. 2013, 121). Suojaavia asioita vahvistamalla sekä altistavia asioita vähentämällä voidaan mahdollistaa tuloksellisuutta. Usein ongelmat kietoutuvat yhteen, jonka vuoksi on tärkeää tuntea ja tarkastella nuoren kokonaisvaltaista tilannetta. (mt. 121.)

Jatkotutkimuksissa olisi tärkeää nostaa esille erilaisten vanhemmuuteen vaikuttavien keinojen tuloksellisuutta. Olisi mielenkiintoista tietää nouseeko johonkin tiettyyn osa-alueeseen vaikuttaminen muita tehokkaammaksi. Erityisen mielenkiintoista olisi tarkastella tuloksissa tärkeään asemaan noussutta vuorovaikutuksen laatu. Kiinnostavaa olisi, miten vuorovaikutuksen parantaminen näkyisi nimenomaan nuoren päihdehoidon tuloksissa. Myös erilaisia vaikuttamisen tapoja olisi hyvä tutkia tarkemmin. Nouseeko tällöin jokin vaikuttamisen keino kenties toista tehokkaammaksi. Erilaisen päihdevalistuksen ja päihdekeskustelu osaamisen jalkauttamisessa vanhemmille tunnistan kehittämisen tarpeen.

Lähteet

- Aalto, Mauri & Alho, Hannu & Niemelä, Solja (2018) Huume- ja lääkeriippuvuudet. Tallinna: Printon.
- Ennett, Susan & Jackson, Christine & Bowling, Michael & Dickinson, Denise (2023) Prenatal socialization and children's susceptibility to alcohol use initiation. *Journal of studies on alcohol and drugs* 75(5), 694–702. <https://doi.org/10.15288/jsad.2013.74.694>.
- Fröjd, Sari & Kaltiala-Heino, Riittakerttu & Ranta, Klaus & Von der Pahlen, Bettina & Marttunen, Mauri (2009) Nuorten ahdistuneisuus ja päihteiden käyttö. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2001) Tutki ja kirjoita. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino oy.
- Holmila, Marja & Raitasalo, Kirsimarja & Tigerstedt, Christoffer (2016) Sukupolven silat ja kasvamisen karikot -vanhemmat, lapset ja alkoholi. Helsinki: Juvenes print.
- Häkkinen, Margareeta & Niemelä, Emma & Väänänen, Pinne (2022) Päihteitä käyttävä nuori. *Duodemic* 138(2), 181–186. <https://www.duodecimlehti.fi/duo16657>.
- Järvinen-Tassopoulos, Johanna & Pirskanen, Henna (2021) Riippuvuus perheessä. Tallinna: Gaudeamus.
- Järvinen-Tassopoulos, Johanna & Raitasalo, Kirsimarja (2017) Ulkomaalaistaustaisten 9.-luokkalaisten nuorten päihteiden käyttö ja rahapelaaminen- Eurooppalaisen koululaiskyselyn tuloksia vuodelta 2015. *Sosiaalilääketieteellinen aika kauslehti* 54, 184–196. <https://journal.fi/sla/article/view/65563/26470>.
- Kielijelppi (2006) Vuorovaikutus- puhumista ja kuuntelemista. Helsingin yliopisto. <https://blogs.helsinki.fi/kielijelppi/1-mita-on-puheviestinta/vuorovaikutus-puhumista-ja-kuuntelemista/> Viitattu 1.3.2025.
- Kiilakoski, Tomi & Pekkarinen, Elina & Salasuo, Mikko (2020) Islannin mallia etsimässä. Nuorisotutkimusseura. <https://nuorisotutkimus.fi/nakokulma53/> Viitattu 18.3.2025.
- Kinnunen, Aarne (2021) Nuorten kokonaisrikollisuuden seuranta ja rikosten ehkäisy oikeusministeriössä. *Kriminologia* 1, 91–99. <https://kriminologia.journal.fi/article/view/109022> Viitattu 28.3.2025.
- Kosola, Silja & Niemelä, Emma & Niemelä, Solja. Päihdekokeilut-normaalia nuoruutta vai alkava häiriö. *Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodemic* 134(8) <https://www.duodecimlehti.fi/duo14288> Viitattu 28.3.2025.
- Kotovirta, Elina & Österberg, Esa (2013) Alkoholin sosiaaliset haitat ja syrjäytyminen. Teoksessa Peltoniemi Teuvo (toim.) Pääasiana alkoholi – Käyttö, haitat, hoito, politiikka nyt ja 2040. Helsinki: Lönnbergin painot Oy, 84–87.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983.
- Lastensuojelulaki 417/2007.
- Lauerma, Hannu (2013) Alkoholi, väkivalta ja rikollisuus. Teoksessa Peltoniemi Teuvo (toim.) Pääasiana alkoholi - Käyttö haitat hoito, politiikka nyt ja 2040. Helsinki: Lönnbergin painot Oy, 74–83.
- Lehtonen, Olli & Kallunki, Veldemar. Nuorten aikuisten syrjäytymiskierre. *Janus* 21, 128–143. <https://journal.fi/janus/article/view/50693/15399> Viitattu 15.3.2025.
- Lesojeff, Heini & Tervahauta, Maria & Videnoja, Kalle (2013) NFG:n kasvatusajattelu. Teoksessa Lesojeff, Heini & Purjo, Timo & Tervahauta, Maria & Videnoja, Kalle. Kasvatus arvoihin- arvoa kasvatukseen. Juvenes print, 51–63.

- Marttunen, Mauri & Karlsson, Linnea (2013) Nuoruus ja mielenterveys. Teoksessa Marttunen, Mauri. Nuorten mielenterveyshäiriöt. Tampere: Juvenes Print, 7–16.
- Maunu, Antti (2014) Päihteet, tunteet ja sosiaalisuus: näkyvän päihteidenkäytön näkymättömät syyt. *Janus sosiaalityön ja tutkimuksen aikakauslehti* 22(2), 194–206. <https://journal.fi/janus/article/view/51202/15647>.
- Meisel, Samuel & Colder, Craig (2022) An examination of the joint effects of adolescent interpersonal styles and parenting styles on substance use. *Development and psychopathology* 34(3), 1125–1143. <https://doi.org/10.1017/S0954579420001637>.
- Mäkelä, Pia & Warpenius, Katariina (toim.) (2024) Suomalaisten alkoholinkäyttö, juomatavat ja alkoholihaitat. *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos*. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/149940/RAP2024_006_Suomalaisten%20alkoholink%C3%A4ytt%C3%B6%20juomatavat%20ja%20alkoholihaitat_s.pdf?sequence=4&is-Allowed=y Viitattu 28.3.2025.
- Niemelä, Solja (2009) Nuorten päihdeongelmien ehkäisy ja hoito. Teoksessa Tammi, Tuukka & Aalto, Mauri & Koski-Jännes Anja (toim.) *Irti päihdeongelmista*. Helsinki: Edita, 49–73.
- Niemelä, Solja (2025) Päihteet, päihdehäiriöt sekä muut riippuvuudet. Teoksessa Kumpulainen, Kirsti & Aronen, Eeva & Ebeling, Hanna & Laukkanen, Eila & Marttunen, Mari & Puura, Kaija & Sourander, Andre (toim.) *Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria*. Helsinki: Kustannus Oy Duodemic, 339–350.
- Paananen, Reija & Surakka, Anne & Kainulainen, Sakari & Ristikari, Tiina & Gisseler, Mika (2019) Nuorten aikuisten syrjäytymiseen liittyvät tekijät ja sosiaali- ja terveystalveluiden ajoittuminen. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 56, 114–128.
- Pallasmaa, Jarno (2024) *Vapaus ja rajat*. Tallinna: Raamatutrükikoda.
- Pasman, Joelle & Smit, Koen & Vollenbergh, Wilma & Nolte, Ilja & Hartman, Catharina & Abdellaoui Abdel & Verweij, Karin & Maciejewski, Dominique & Vink, Jacqueline (2023) Interplay between genetic risk and the parent environment in adolescence and substance use in young adulthood: A TRAILS study. *Development and Psychopathology* 35(1), 396–409. <https://doi.org/10.1017/S095457942100081X>.
- Pugh, Brandie & Richterb, Linda (2023) The mitigating effects of protective parenting on level of adolescent substance use risk. *Substance use & misuse* 58(7), 911–919. <https://doi.org/10.1080/10826084.2023.2196564>.
- Pulkkinen, Lea (2022) *Lapsen hyvinvointi alkaa kodista*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Piha, Jorma & Aaltonen, Jukka (2025) *Perheen ja vanhemmuuden arvio*. Teoksessa Kumpulainen, Kirsti & Aronen, Eeva & Ebeling, Hanna & Laukkanen, Eila & Marttunen, Mari & Puura, Kaija & Sourander, Andre (toim.) *Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria*. Helsinki: Kustannus Oy Duodemic, 149–156.
- Pirskanen, Marjatta & Laukkanen, Eila & Varjoranta, Pirjo & Lahtela, Miia & Pietilä, Anna-Maija (2012) Varhaisen puuttumisen mallin vaikuttavuuden arviointitavoitteena nuorten päihteiden käytön ehkäiseminen. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 49, 328–341.
- Pirskanen, Henna & Simonen, Jenni & Kataja, Kati & Holmila, Marja & Tigerstedt, Christoffer (2016) Vanhemmat ristiaallokossa, perhekulttuuri ja ambivalentti alkoholi kasvatus. *Yhteiskuntapolitiikka* 81(2), 138–149.
- Pirskanen, Henna & Järvinen-Tassopoulos, Johanna (2021) Rahapeli- ja päihdeongelmat perhesuhteissa. Teoksessa Järvinen-Tassopoulos, Johanna & Pirskanen, Henna (toim.) *Riippuvuusperheessä*. Tallinna: Gaudeamus, 13–28.
- Pulkkinen, Lea (2022) *Lapsen hyvinvointi alkaa kodista*. Keuruu: PS-Kustannus.

- Purjo, Timo (2010) Mitä kasvatusta voisi olla? Teoksessa Lesejeff, Heini & Purjo, Timo & Tevahuta, Maria & Videnoja, Kalle. Kasvatusta arvoihin- arvoa kasvatukseen. Juvenes print, 10–48.
- Puura, Kaija (2025) Vanhemmuuteen vaikuttavat riskitekijät ja olosuhteet. Teoksessa Kumpulainen, Kirsti & Aronen, Eeva & Ebeling, Hanna & Laukkanen, Eila & Marttunen, Mari & Puura, Kaija & Sourander, Andre (toim.) Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Kustannus Oy Duodemic, 92–94.
- Pöyhönen, Julia & Livingstone, Heidi (2023) Hyvän vanhemman salaisuus. Liettua: Balto print.
- Raitasalo, Kirsimarja & Simonen, Jenni & Järvinen-Tassopoulos, Johanna (2021) Vanhempien suhtautuminen nuorten päihteiden käyttöön. Teoksessa Järvinen-Tassopoulos, Johanna & Pirskanen, Henna (toim.). Riippuvuus perheessä. Tallinna: Gaudeamus, 120–138.
- Rinne, Risto & Kivirauma, Joel & Lehtinen, Erno (2015) Johdatus kasvatustieteisiin. Juva: Bookwell oy.
- Rossow, Ingeborg & Groholt, Berit & Wichström, Lars (2005) Intoxicant use increased among Norwegian adolescents between 1992 and 2002, and attempted suicides increased among girls. *Addiction* 100, 79–88. <https://mentalhealth.bmj.com/content/ebment/8/3/88.1.full.pdf> Viitattu 29.3.2025.
- Russell, Beth & Gordon, Melissa (2017) Parenting and adolescent substance use: Moderation effects of community engagement. *International Journal of Mental Health and Addiction* 15, 1023–1036. <https://doi.org/10.1007/s11469-017-9728-0>
- Rönkkä, Sanna & Markkula, Jaana (toim.) (2020) Huumetilanne Suomessa 2020. Vantaa: Puna musta Oy.
- Saariluoma, Lotta & Eriksson, Pia & Heino, Tarja & Siiri, Utriainen (2021) Kodinulkopuolelle sijoitettujen lasten ja teini-ikäisten väkivaltakokemukset sekä päihteidenkäyttö. *Terveys ja hyvinvoinninlaitos*. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143531/URN_ISBN_978-952-343-782-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y Viitattu 22.3.2025.
- Salmi, Tiina Maria & Rissanen, Marja-Liisa & Kaunonen, Marja & Kylmä, Jari & Aho, Anna Liisa (2018) Nuoren itsetuhoisuuden syyt, ilmeneminen ja avun saannin odotukset vanhempien näkökulmasta. *Sosiaalilääketieteen aikakauslehti* 55, 156–170.
- Salminen, Ari (2011) Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja, opetusjulkaisuja 62, Julkisjohtaminen 4. Vaasa.
- Salminen, Ari (2023) Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja joihinkin hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa: Vaasan yliopiston julkaisuja.
- Shek, Daniel & Zhu, Xiaoqin & Dou, Diya & Chai, Wenyu (2020) Influence of family factors on substance use in early adolescents: a longitudinal study in Hong Kong. *Journal of psychoactive drugs* 52(1). 66–76. <https://doi.org/10.1080/02791072.2019.1707333>
- STM. Lastensuojelulain muutokset. <https://www.slideshare.net/slideshow/lastensuojelulain-muutokset/206685953> Viitattu 19.3.2025.
- Strandholm, Thea & Marttunen, Mauri (2007) Nuorten päihdehäiriöiden ja saman aikaisten muiden mielenterveyshäiriöiden arviointi ja hoito. Helsinki: Kansanterveyslaitos.
- THL (2023a) Päihdehaitat. <https://thl.fi/aiheet/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/paihdehoito/paihdehaitat> Viitattu 28.3.2025.

- THL (2023b) Lasten ja nuorten hyvinvointi- Kouluterveyskysely 2023. Tilastoraportti 48. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147270/Lasten%20ja%20nuorten%20hyvinvointi%20Kouluterveyskysely%202023%20Tilastoraportti%2048_2023_korjattu.pdf?sequence=5&isAllowed=y Viitattu 13.2.2025.
- THL (2024a) Nuorten päihteidenkäyttö ja rahapalaaminen- ESPAD 2024. Tilastoraportti 42. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/149507/ESPAD_tilastoraportti_2024_p%c3%a4ivitetty.pdf?sequence=7&isAllowed=y Viitattu 15.2.2025.
- THL (2024b) Lastensuojelu 2023. Tilastoraportti 19. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/148992/Lastensuojelu_2023.pdf?seque Viitattu 15.3.2025.
- Tur-Porcat, Ana & Jiménez-Martínez, Javier & Mestre-Escrivá, Vicenta (2018) Substance use in early and middle adolescence. The role of academic efficacy and parenting. *Psychosocial intervention* 28(3), 139–145. <https://doi.org/10.5093/pi2019a11>.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Päivitetty 22.4.2024. <https://tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanta-htk>. Viitattu 8.10.2025.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2023) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkaus epäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf 8.10.2025.
- Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Vazsonyi, Alexander & Javakhishvili, Magda & Klanjsek, Rudi (2023) Is the effect of parenting on Substance use among adolescents and young adults context dependent? Evidence from ten countries of southeastern Europe. *The journal of Genetic psychology* 184(5), 303–321. <https://doi.org/10.1080/00221325.2023.2171849>.
- Vilka, Hanna (2023) Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina. Tallinna: Art House.
- Von der Pahlen, Bettina & Lepistö, Jaana & Marttunen, Mauri (2013) Päihteiden käyttö ja päihdehäiriöt. Teoksessa Marttunen, Mauri. Nuorten mielenterveyshäiriöt. Tampere: Juvenes Print, 109–124.
- YK:n lapsen oikeuksien komitea (2013) Yleiskommentti nro 15 lapsen oikeudesta nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta. https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37288006/CRC_C_GC_15_julkaisu.pdf/01715fc2-4f72-3445-8195-9afe34f19d5f/CRC_C_GC_15_julkaisu.pdf?t=1465381296000 Viitattu 18.3.2025.
- Ylitalo, Pertti (toim.) (2011) Roolikartta, vanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen hyväksi. Kuntaliitto. Helsinki: Kuntatalon paino. https://peda.net/poke/terveys_ja_hyvinvointi/kasvatus_ja_ohjausalan_pt/vjpo/pktjmy3/vtjypk2o/opetusmateriaa-lit/rvpjiv:file/download/b1979b9c4565e6dd156d8a5096130be943f49022/519352_Roolikartta_verkkajulkaisu.pdf Viitattu 9.3.2025.

Liitteet

Liite 1. Vanhemmuuden roolikartta (Ylitalo 201)

